

η'. Ἄρχων ἢ περὶ ὕβρεως, ἢ περὶ ἀρπαγῆς, ἢ περὶ ἄλλης τινὸς ἀτιμοποιού αἰτίας διαγινώσκων οὕτω κατὰ τινος μόνον ἀπεφῆναι· εἰς βελτίονα βίον σεαυτὸν μεταρρῶθισον. ὁ ταύτην δεξαμένος τὴν ἀπόφασιν ἐλαβηθεὶς, μήποτε ἠτιμώθη, ἐδεήθη δι' ἐτέρου, καὶ πρὸς ἐκεῖνον ἀντέγραψεν ἢ διατάξας οὕτως· Ἡ διαλαλία τοῦ ἄρχοντος, ἣτις ἐπεβλήθη, ἄτιμον ἐκείνον, περὶ οὗ ζητεῖς, πεποιθῆναι οὐ δοκεῖ· ὁπότεν οὐκ ἰδικῶς διὰ ὕβριν ἢ διὰ ἀμαρτηθεῖσαν βίαν κατεδικάσθη, ἀλλὰ οὕτω τοῦ ἄρχοντος ῥήμασιν ἐβαρύνθη καὶ ὑπεμνήσθη, ἵνα εἰς βελτίονα ζωῆς χρησιμότητα ἐαυτὸν μεταμορφώσῃ.

Ἄρχων ἢ περὶ ὕβρεως] Ἴσως γὰρ ὁ κατήγορος καὶ περὶ ὕβρεως, καὶ περὶ βίας ἐνήγαγε τῷ κρινομένῳ· δυνατόν δὲ καὶ δύο ἐγκλήματα κατὰ ταῦτον κινήσαι κατὰ τινος. ὑπόθετον δὲ, ὅτι τὴν ἰουουράου ἐκίνει, ὡς διὰ πληρῶν λέγων γεγονέναι τὴν ὕβριν, ἵνα χώρα γένηται τῇ αὐτῷ ἀμαρτήματι, καὶ τῷ Ἰουλίῳ δὲ βί πριβάτα. ὁ γὰρ τύπτων ἐλεύθερον καὶ τῇ τοῦ Κορνελίου ἰουουράου κατέχεται, καὶ τῷ δὲ βί πριβάτα πούβλικῳ ἐγκλήματι· τρία γὰρ ἐστὶ τὰ ἐγκλήματα τῆς ἀπὸ τοῦ Κορνελίου νόμου ἰουουράου, τὸ μαστιγῶσαι τινα, τὸ ὠθήσαι αὐτὸν, τὸ ἀκόντος τινος εἰσελθεῖν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. ἀπὸ οὗν τοῦ μαστιγῶσαι καὶ ἡ ἰουουράου ἢ ἀπὸ τοῦ Κορνελίου γεννᾶται, καὶ ἡ δὲ βί πριβάτα· ὅτι δὲ ταῦτά εἰσι τὰ ἐγκλήματα τῆς ἀπὸ τοῦ Κορνελίου νόμου ἰουουράου, εἴρηται ἐν τοῖς ἰστοιτοῖσι, καὶ ἐν τῷ δὲ ἰνιούρις τιτ. διγ. ε'. [Sch. I. II. 654. potius 652.]

Θαλελαίου. Οἶδας, ὅτι τὰ μὲν ὡς ἐν ἀποφάσει λεγόμενα ἐπὶ τῶν ἀτιμοποιῶν ἀγωγῶν βλάπτει τὴν ἐπιτιμίαν αὐτῶν τῶν κρινομένων· ὅσα δὲ ὡς ἐπὶ διαβολῇ τοῦ προσώπου λέγει ὁ δικάζων, ταῦτα οὐ βλάπτει τὴν ἐπιτιμίαν αὐτοῦ. ἔδωκεν τοῖνυν ἐπὶ τὸ προκείμενον, καὶ τὰ ἐξῆς, ὡς ἐν τῷ Βασιλικῷ κέεται. [Sch. I. II. 654. potius 652.]

ιθ'. γ) Ἐξέρον ἐστὶ τὸ τῆς διατάξεως νόμιμον, ὅτι ὁ τόκος τόκων ἀπαιτήσας ἀτιμοῦται. οἱ ἀναισχύντως τοκίζοντες καὶ τόκους τόκων ἀπαιτοῦντες ἀτιμοῦνται.

Ἐξέρον ἐστὶ — νόμιμον] Ἐπὶ δὲ τῶν καλῶν πίστει συναλλαγμάτων ἀπαιτοῦνται καὶ τόκοι τόκων. ζῆτει βιβλίον κέ. τιτ. β'. κεφ. νθ'. καὶ βιβλίον κγ'. τιτ. γ'. κεφ. οδ'. καὶ βιβ. νδ'. τιτ. ι'. κεφ. α'. καὶ βιβ. κδ'. τιτ. ζ'. κεφ. κβ'. θεμ. β'. [Sch. III. II. 654. potius 652.]

Τοῦ Νικαέως. Ζῆτει βιβ. κδ'. τιτ. ζ'. κεφ. κθ'. ὁ φησιν· ὑπερὸ τὸ διπλάσιον οὐκ ἐπερωτᾶται τόκος, οὔτε ἀπαιτεῖται τόκος τόκων, ἢ τῶν μελλόντων τόκων τόκος, καὶ καταβληθεὶς ἀναλαμβάνεται. καὶ νόμι κακείνο καὶ τὸ προκείμενον ἐπὶ στοικτῶν συναλλαγμάτων. ὡσαύτως καὶ τὸ οδ'. κεφ. τοῦ γ'. τιτ. τοῦ κγ'. βιβ. ἀνάγνωθι καὶ βιβ. κε'. τιτ. ε'. κεφ. ιθ'. θεμα ζ'. ὁ φησιν πρὸς τὸ τέλος· οὐκ ἀπαιτεῖ δὲ τόκους τῶν δοθέντων τῷ πρώτῳ δανειστῇ τόκων· οὐ γὰρ τοῦ χρεώστου, ἀλλ' ἴδιον ἐπράξε πραγματείας τρόπον. ἀνάγνωθι καὶ τὸν ἐν αὐτῷ Παλαιῶν λόγον· οὔτε γὰρ νεγῶσιον πράττων τοῦ δεβίτορος, ἐαυτοῦ δὲ μᾶλλον προνοοῦμενος τῷ πρώτῳ δανειστῇ τὸ χρέος καὶ τοὺς τόκους κατέβαλεν· καὶ ὅτι ἡ νεγοτιόρου νεγοτοροῦ καὶ τῶν τόκων ἐκείνων, οὗς κατέβαλε τῷ δανειστῇ τοῦ πρώτοτύπου, τόκους ἀπαιτεῖ. καὶ σημειῶσαι ἐκεῖθεν, ὅτι ἐπὶ τῶν καλῶν πίστει ἀγωγῶν, οἷα καὶ ἡ νεγοτιόρου τυγχάνει, ἀπαιτεῖται τόκος τόκων. καὶ ὅτι ἀπαιτεῖται, παρίστησι τὸ β'. θεμα τοῦ νη'. κεφ. τοῦ ζ'. τιτ. τοῦ λζ'. βιβ. ὁ φησιν· ἐάν ἀποθανόντος τοῦ ἐνός ἐπιτρόπου κινήσας ὁ περιὼν λάβῃ σὺν τόκῳ τὸ παρ' αὐτοῦ χρεωτοῦμενον, εἰ μὲν συγχρησεται αὐτοῖς, ἢ δανεισάμενος²⁾ δανείσῃ ὅτε δηποτε οὐκ ἐδάναίσε, καὶ τῶν τόκων δίδωσι τόκους. ὁ γὰρ δίδομενος τόκος κεφάλαιον ἐστὶ πρὸς τὸν δανειστήν. εἰ δὲ τούτου μὴ ὄντος ἔμεινεν ἐν τοῖς λογισμοῖς τοῦ ἀνήβου, ἐκείνο δίδωσιν, ὅπερ ἔλαβεν, ἢ λαβεῖν ὀφείλει. καὶ τὸ τελευταῖον αὐτοῦ θεμα³⁾ καὶ οἱ καταβαλλόμενοι παρὰ τῶν ἐπιτρόπων τόκοι ὡς κεφάλαιον εἰσι παρὰ τοῖς κουράτοις, καὶ πάντων χρεωτοῦσι τόκους. πρόσχεζε

XVIII. Praeses de actione vel iniuriarum¹⁾, vel vi bonorum raptorum, vel qua alia causa famosa cognoscens, ita adversus aliquem tantum pronuntiavit: Ad meliorem vitam te reforma. Is, adversus quem ea sententia lata est, veritus, ne infamia notatus esset, per alium preces obtulit, et ad illum constitutio ita rescripsit: Interlocutio Praesidis iniecta infamiam eum, de quo quaeris, fecisse non videtur: cum non specialiter ob iniuriam vel admissam vim condemnatus sit, sed ita Praesidis verbis gravatus et admonitus, ut ad meliorem vitae frugem se reformet.

L. 19. C. II. 11. (12-)

1) Praeses de actione vel iniuriarum] Fortasse enim accusator et iniuriarum, et de vi privata egerat adversus condemnatum: possunt enim duo quoque crimina adversus aliquem eodem tempore intendi. Finge autem, eum iniuriarum egisse, quod verberibus illatam sibi iniuriam diceret, ut locus fiat eidem delicto, et legi Iuliae de vi privata. Nam qui liberum hominem verberat, et iniuriarum ex lege Cornelia tenetur, et de vi privata publico crimine: nam tria delicta sunt, ex quibus agitur lege Cornelia de iniuriis, scilicet verberare aliquem, pulsare eum, et invito aliquo in domum eius introire. Ex verberibus igitur nascitur et actio iniuriarum ex lege Cornelia, et de vi privata. Horum autem delictorum nomine iniuriarum ex lege Cornelia agi dictum est in Institutis, et tit. de iniuriis, dig. 5.

Thalelaei. Didicisti, ea quidem, quae velut in sententia dicta sunt, in famosis actionibus existimationem condemnatorum laedere: quae vero iudex personam increpans dixit, existimationem eius non laedere. Veniamus igitur ad rem propositam, et quae sequuntur, ut habetur in Basilico.

XIX. Novum est ius constitutionis¹⁾, usuras usurarum exigentem infamari. Improbum fœnus excrecentes²⁾, et usuras usurarum exigentes infamia notantur.

L. 20. C. eod.

1) novum est ius constitutionis] In bonae fidei autem contractibus usurae etiam usurarum exiguntur. Quaere lib. 25. tit. 2. cap. 59. et lib. 23. tit. 3. cap. 74 et lib. 54. tit. 10. cap. 1. et lib. 24. tit. 6. cap. 22. them. 2.

Nicaei. Quaere lib. 24. tit. 6. cap. 29. quo dicitur: Supra duplum usura in stipulationem non deducitur, neque usurae usurarum exiguntur, vel futurarum usurarum usurae, et solutae repetuntur. Et illud, et quod hoc loco proponitur, accipe in strictis contractibus. Similiter et cap. 74. tit. 3. lib. 23. Lege et lib. 25. tit. 5. cap. 12. them. 7. quo circa finem dicitur: Sed tamen usuras usurarum primo creditori solutarum non petit: non enim debitoris, sed suum magis negotium gessit. Lege et ibidem Antiquum dicentem: Non enim negotium debitoris gessit, sed magis sibi prospiciens priori creditori debitum et usuras solvit: et quod actione negotiorum gestorum etiam usurarum earum, quas solvit creditori debitoris principalis, usurae petuntur. Et nota exinde, in bonae fidei actionibus, qualis est negotiorum gestorum actio, usuras usurarum peti. Et eas peti, probat them. 2. cap. 58. tit. 7. lib. 37. quo dicitur: Si ex duobus tutoribus altero defuncto, qui supererat, egerit, et quod ab eo debebatur, cum usuris acceperit, si quidem ea pecunia usus fuerit, vel foenori dare quodcumque cum potuisset, non foeneraverit, usuras quoque usurarum praestat. Usurae enim solutae sors efficiuntur creditori. Quodsi hoc factum non sit, sed pecunia in rationibus pupilli manserit, illud praestat, quod percipit, aut percipere debuit. Et eiusdem thema ultimum: Et usurae solutae a tutoribus veluti sors sunt apud cura-

γ) L. 20. inde a verbis οἱ ἀναισχύντως τοκίζοντες usque ad finem totidem verbis legitur apud Harm. III. 7. §. 20. et VI. 15. §. 5. x) Fabr. in marg. emendat stellula adiecta δυνάμενος.

ὄν τοῖς θεματισμοῖς. θεματίζουσι, τοὺς τόκους μὴ μένειν παρὰ τοῖς χρεωστοῦσιν αὐτοῖς, ἀλλὰ πρὸς τοὺς χρεωστουμένους δοθέντας, καὶ οὕτως αὐτῶν ἀπαιτεῖσθαι τόκους, ἢ διὰ τὴν σύγχρησιν τῶν κηδεμόνων, ἢ διὰ τὸ ἠαθρημῆσαι αὐτοῖς, καὶ μὴ δοῦναι εἰς δάνειον τοῖς χρήζουσι τοὺς ἀπαιτηθέντας τόκους. ἐκ τῆς διαγραφῆς οὖν τῶν κεφαλαίων διαφρονῶντες εἶπε, καὶ τὸν ἐπίτροπον οἰκοθεν ἐλευθερώσαντα τὸν ἀνηθον χρέους καὶ τόκων, ἔχειν τὴν τουτέλας τὴν οὐτιλίαν ἐπὶ ἀπαιτήσει τοῦ κεφαλαίου καὶ τῶν καταβληθέντων τόκων, καὶ τῶν μετὰ τὴν καταβολὴν δραμόντων τόκων τοῦ τε καταβληθέντος κεφαλαίου καὶ τῶν τόκων. ζῆται καὶ βιβ. ιε'. τιτ. α'. κεφ. ξε'. καὶ τὸν Ἰνδικα τὰ αὐτὰ πλατέως τῇ ἐμῇ ἐρμηνείᾳ λέγοντα. [Sch. m. II. 655. potius 653.]

οἱ ἀναισχύντως τοκίζοντες] Θεοδώρου. Ἄτιμός ἐστιν ὁ τοκὸς τῶν ἀπαιτῶν. ὅτι γὰρ κωλύεται τὸ ἀπαιτεῖν τόκους τῶν, εἰρηται βιβ. δ'. τιτ. λβ'. διατ. κζ'. [Sch. n. II. 654.]

Θαλελαίου. Ξένον^{α)} ἐστὶ τὸ τῆς διατάξεως νόμιμον, ὅτι ὁ τόκος τῶν ἀπαιτῶν ἀτιμοῦται. σημειῶσαι δέ, ὅτι οὐχ ἢ ἐπερωτήσης εὐθέως ἐπιφέρει τὴν ἀτιμίαν, ἀλλ' ἢ ἀπαιτησίαι. νόμι δὲ αὐτὸ ἐπὶ στρίκτων. ἐν δὲ ταῖς βόνα φίδε καὶ αὐτοὶ οἱ νομικοὶ ἐπιτρέπουσι τόκους τῶν ἀπαιτῶν, ὡς ἐπὶ τῇ γεωτιόρουμ γεστόρουμ. ἐπὶ μόνων οὖν τῶν στρίκτων τοῦτο ἐκάλεσεν ἀναίδες τὸ συνάλλαγμα ἢ διάταξις. ἄλλως τε καὶ τὸ ἐξεκρετιβους^{β)} τοῦτο δηλοῖ, ὅταν ἡμεῖς αὐτοὶ ἐξ ἡμετέρας σπουδῆς τοῦ τόκου τὸν τόκον ἐγυμνάζομεν· ἐνθα γὰρ ὁ νόμος τοῦ τόκου διέταξεν, οὐκ ἐτι ἡμεῖς ἐσμὲν οἱ γυμνάζοντες αὐτόν, ἀλλ' ἢ τοῦ νόμου δυνάμις. ὅτι δὲ ἢ γεωτιόρουμ γεστόρουμ τόκους τῶν ἀπαιτῶν, εἰρηται ἐν τῷ μονοβιβλίῳ τῆς πυργερατικῆς ἐν τῷ δ'. τιτ. διγ. ιβ'. θεμ. ζ'. ἦτοι βιβ. κε. τιτ. ε'. κεφ. ιβ'. θεμ. ζ'. ζῆται γὰρ ἐκεῖ περὶ τινος κεφάλαιου καὶ τόκους καταβαλόντος προγενεστέρου δανειστῆ, καὶ ζήτησις, εἰ καὶ τῶν τόκων, οὐκ κατέβαλε, τόκους λαμβάνει, εἶπεν οὕτως· οὗτος οὐκ ἐχειρίσθη γεωτιόν τινος, ἵνα λάβῃ τῶν τόκων, ἀλλ' ἴδιον πρῶγμα ἐπραξεν. σημειῶσαι ξένον περὶ τόκου τῶν, ἐν οἷς θεμασίαι ἀπαιτεῖται, ὡς ἐπὶ τῆς γεωτιόρουμ γεστόρουμ. [Sch. n. II. 654.]

L. 21. κ'. Νέοι τινὲς ἐλάττους τῶν κέ. ἐνιαυτῶν τέγγην
C. II. 11. παιγνικὴν ἐν σκηνῇ ἐπεδείξαντο· καὶ ὁ τούτων ἀδελ-
(12.) φρὸς ἐλλαβήθεις, μήποτε ἠτιμώθησαν, προσῆλθε περὶ
αὐτῶν τῷ βασιλεῖ. ὁ δὲ ἀντέγραψε περὶ αὐτῶν οὕτως·
Ἐὰν οἱ ἀδελφοὶ σου ἐλάττους μόνον ὄντες τῇ ἡλικίᾳ
ἐν τῇ τῆς παιγνικῆς τέχνης ἐπιδείξει τὴν ἐαυτῶν θείαν
τῷ δήμῳ παρέσχον, ἀκέραιον τὴν ὑπόσχεσιν^{δ)} τὴν
ἐαυτῶν κατέχουσι, τοῦτ' ἐστίν, οὐκ ἠτιμώθησαν.

τέγγην παιγνικὴν] Ἰσθι, ὅτι ὁ στρατιώτης τέγγην παιγνικὴν ἐπιδειξάμενος κεφαλικῶς τιμωρεῖται, ὡς βιβ. ζ'. τιτ. να'. κεφ. ιδ'. [Sch. o. II. 654.]

L. 22. κα'. Ὁ^{ε)} τὴν πίστιν ἠγγνύς τῆς κοινωνίας, μετὰ
C. eod. τοῦ^{ε)} τῆς ἀτιμίας κινδύνου, οἰκείῳ ὀνόματι τῇ περὶ
τῆς κοινωνίας ἀγωγῇ ἐναχθεῖς καὶ ἀτιμοῦται, καὶ εἰς
τὸ ποιῆσαι τὸ ἱκανὸν τῷ κοινωνῷ συναλεύεται.

ὁ τὴν πίστιν ἠγγνύς] Θεοδώρου. Ὁ σοῦ νόμιμη καταδικασθεῖς τῇ πρὸ σοκιο κοινωνῶν ταῖς ἀτιμίαις ὑπόκειται. σημειῶσαι τὸ σοῦ νόμιμη· οὐδεὶς γὰρ καταδικαζόμενος προκουρατώριο νόμιμη ἀτιμοῦται, ὡς κείται βιβ. θ'. τιτ. με'. διατ. η'. [Sch. p. II. 654.]

Θαλελαίου. Παλαιὸν τὸ νόμιμον τῆς διατάξεως, ὅτι ὁ τῇ πρὸ σοκιο καταδικασθεῖς ἀτιμοῦται. ἔχει δὲ τὸ κατὰ πόδας τῆς διατάξεως, ὡς ἐν Βασιλικῇ κείται. [Sch. p. II. 654.]

οἰκείῳ ὀνόματι] Καλῶς εἶπεν ἢ διάταξις, οἰκείῳ ὀνόματι. εἰ γὰρ προκουρατώριο δέδωκεν ὁ ἐναγόμενος τῇ πρὸ σοκιο, οὐτε αὐτὸς ἠτιμοῦτο ὁ κοινωνός, οὐτε ὁ τοῦτον προκουρατώριο, ὡς ἐγνώμεν ἐν τῷ γ'. βιβ. τῶν πρώτων, ἐν τῷ β'. τιτ. διγ. ζ'. θεμ. β'. εἰ δὲ καὶ τοῦ κοινωνοῦ τελευτήσαντος ὁ κληρονόμος τοῦ κοινωνοῦ ἐνάγεται τῇ πρὸ σοκιο, οὐ

tores, et omnium usuras debent. Observa igitur themata seu species. Fingunt, usuras non manere apud eos, qui eas debent, sed solutas apud eos, quibus debebantur, atque ita usuras earum peti, vel quod curatores eas in usum suum verterint, vel quod usuras exactas foenori petentibus dare neglexerint. Ex divisione igitur capitum constanter dicas, tutorem etiam, qui de suo pupillum debito et usuris liberavit, habere tutelae utilem actionem ad repetitionem sortis et usurarum solutarum, et earum, quae post solutionem tam sortis, quam usurarum currere coeperunt. Quare et lib. 15. tit. 1. cap. 65. et Indicem eadem latius secundum meam interpretationem exponentem.

2) improbum foenus exercentes] Theodori. Infamis est, qui usuras usurarum exigit. Usuras enim usurarum petere non licere, dictum est lib. 4. tit. 32. const. 27.

Thalelaei. Novum est ius constitutionis, eum, qui usuras usurarum exigit, infamia notari. Nota autem, stipulationem continuo non infamiam irrogare, sed exactionem. Hoc autem accipe in strictis iudiciis. In bonae fidei autem iudiciis ipsi Iureconsulti usuras usurarum exigere permittunt, ut in actione negotiorum gestorum. In solis igitur strictis iudiciis constitutio hoc improbum contractum vocavit. Ad haec et verbum *exercentibus* hoc significat, cum ipsimet ex opera nostra usuras usurarum exercemus: cum enim lex usuras usurarum constituit, ipsi eas non exercemus, sed legis potestas. Actione autem negotiorum gestorum usuras usurarum peti, dicitur in libro singulari de pignoratitia, tit. 4. dig. 12. them. 7. seu lib. 25. tit. 5. cap. 12. them. 7. Nam ibi quaeritur, an qui sortem et usuras priori creditori solvit, usuras etiam usurarum, quas solvit, consequatur, et sic dicit: Hic non negotium alicuius gessit, ut usuras usurarum consequeretur, sed suum negotium gessit. Nota ius novum, in quibus casibus usurae usurarum petantur, ut in actione negotiorum gestorum.

XX. Quidam adolescentes minores viginti quinque annis artem ludicram¹⁾ in scena ostentaverant: et frater eorum veritus, ne infamia notati essent, eorum nomine Principem adiit. Hic autem de his ita rescripsit: Si fratres tui minores duntaxat aetate in ludicrae artis ostentatione spectaculum sui populo praebuerunt, inviolatam existimationem suam retinent, id est, infames non fiunt.

1) artem ludicram] Scito, militem, qui artem ludicram fecerit, capite puniri, ut lib. 60. tit. 51. cap. 14.

XXI. Fidem rumpens¹⁾ societatis, cum infamiae periculo, suo nomine²⁾ pro socio conventus et notatur, et ad satisfaciendum socio compellitur.

1) fidem rumpens] Theodori. Socius suo nomine pro socio condemnatus infamiae subiicitur. Nota verba, *suo nomine*: nullus enim, qui procuratorio nomine damnatur, infamia notatur, ut lib. 9. tit. 45. const. 8.

Thalelaei. Vetus ius est constitutionis, quo damnatus pro socio infamis efficitur. Habet autem τὸ κατὰ πόδας constitutionis, ut in Basilico.

2) suo nomine] Recte dixit constitutio, *suo nomine*. Si enim actione pro socio conventus procuratorem dederit, neque ipse socius, nec procurator eius infamia notabuntur, ut cognovimus lib. 3. partis primae Digestorum tit. 2. dig. 6. them. 2. Sed et si mortuo socio heres socii conveniatur actione pro socio, non ex

a) Fabr. in marg. notat: Haec sunt etiam in Basilicis. b) Fabr. in marg. *exercentibus*. In textu *ἐξεκρετιβους*. c) Sic lego. Fabr. κεφ. d) Sic Fabr. Malim ἐπόλημν. e) L. 22. legitur apud Harm. VI. 15. §. 6. f) Verba μετὰ τοῦ — ἐναχθεῖς omittit Harm.

διὰ δόλον ἴδιον, ἀλλὰ διὰ τὸν τοῦ τελευτήσαντος δόλον, πάλιν καταδικαζόμενος οὐκ ἀτιμοῦται, ὡς εἶπομεν ἐν τῷ ζ'. βιβ. τῶν δὲ ῥέβους. τὸ οὖν σοῖο νόμιμα καὶ πρὸς προκουράτωρα εἰρηται τοῦ κοινωνοῦ, καὶ πρὸς κληρονόμον. [Sch. q. II. 654. sq.]

Τοῦ Νικαέως. Ἐπὶ τῆς κοινωνίας ἐκατέρωθεν ἡ πρὸ σοῖο δικέτα ἐστίν· ἅμα γὰρ τῇ συστάσει τῆς κοινωνίας ἐκατέρα δίδεται, καὶ οὐ περιμένει ἐπισυμβῆναί τι τὸ μέλλον συστήσασθαι τὴν μίαν, οἷον δαπάνην, ὡς ἐπὶ τοῦ παραθηκαρίου, ἡ τοῦ ἐπιτρόπου, ἡ τοῦ ἐγγυητοῦ. [Sch. q. II. 655.]

dolo suo, sed ex dolo defuncti, rursus damnatus non notatur, ut diximus lib. 6. *de rebus*. Quod igitur ait, *suo nomine*, tam ratione procuratoris socii, quam heredis dictum est.

Nicaei. In societate actio pro socio utrimque directa est: nam statim ac societas contracta est, utraque datur, neque expectat, ut aliquid postea accidat, quod unam constituat, puta impensarum erogatio, ut in depositario, vel tutore, vel fideiussore.

Τ Ω Ν Β Α Σ Ι Λ Ι Κ Ω Ν
BIBΛΙΟΝ ΕΙΚΟΣΤΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

BASILICORUM
LIBER XXII.

ΤΙΤΛΟΣ Α.

Περὶ ἀποδείξεων καὶ προλήψεων καὶ πίστεως
δικαιωμάτων καὶ διαβολῆς αὐτῶν.

α. α) ΠαπIAN. Ὅσακις ζητεῖται, ποῖον ἔχει τις
γένος, αὐτὸς ἀποδείκνυσι.

Ὅσακις ζητεῖται] Ἐγναῦθα περὶ ἀποδείξεων καὶ προλήψεων ποιεῖται τὸν λόγον ὁ νομοθέτης, καὶ ὅρα τί φησιν ἐν προοίμιῳ ΠαπIANός. ἠνίκα ζήτησις γένηται, ποῖον ἔχει τις γένος, ἡ ἔθνος, αὐτὸν, περὶ οὗ καὶ ἡ ζήτησις γίνεται, χρῆ βαρεῖσθαι ταῖς ἀποδείξεσιν. οἷον ἔλεγέ τις, υἱὸν εἶναι ἑαυτὸν ΤΙΤΙΟΥ, αὐτὸν δεῖ τοῦτο δεικνύναι· πλὴν εἰ μὴ πρόληψις ἐγγραφὸς ἐστὶν ὑπὲρ αὐτοῦ, ὡς ὁ Μοδεστ. ἐν τῷ ιε'. διγ. τοῦ παρόντος τιτ. φησί. τὸ δὲ ἔθνος τὸ μὲν παλαιὸν οὕτως ἐθεματίζετο. ἦσαν τινες, οἱ συμμαχοῦς Ῥωμαίων ἐπέγραψαν ἑαυτοὺς. ἦσαν δὲ οἱτοὶ φοιδερατοὶ· καὶ διὰ τοῦτο πολλὰ παρὰ Ῥωμαίοις εἶχον προνομία. ἐάν οὖν ἔλεγέ τις ἑαυτὸν φοιδερατὸν, αὐτὸς ἠναγκάζετο τοῦτο δεικνύναι. σήμερον δὲ δυνάμεθα οὕτως εἰπεῖν, ὅτι εἰσὶ τινες, οἱ τοῖς ἰδίοις ἀτελείαις ἀννοοῦσι τόποις, ἵνα μήτε τι γεωργὸν δίδωσθαι ὑπὲρ κεφαλῆς, μήτε μὴν ὑφίστασθαι βάρος ἕτερον. ἐάν οὖν τις λέγῃ ἑαυτὸν γεωργὸν ἢ ἐκείνου τοῦ τοποῦ, προσήκον ἐστὶν, αὐτὸν τοῦτο ἀποδεικνύναι. εἰ δὲ καὶ Συροπίασται ἢ Αἰγυπτοπίασται κατὰ σφωσὶν τινα, λέγοντες, αὐτὸν μὴ εἶναι Σύρον ἢ Αἰγύπτιον αὐτὸν, δεῖ τὸν κατασχεθέντα βαρεῖσθαι ταῖς ἀποδείξεσιν, ὅτι Σύρος ἢ Αἰγύπτιος ἐστὶ. μὴ γὰρ νόμιζε τὸ ἐναντίον κρατεῖν, τῷ ἔξης διγ. προσέχων, ἐν ᾧ φησιν ὁ Παῦλος, τὸν λέγοντα τι καὶ οὐ τὸν ἀρνούμενον χρῆναι βαρεῖσθαι ταῖς ἀποδείξεσιν. [Sch. a. III. 22. sq.]

Κυριλλου. Ὅτε περὶ γένους ἢ ἔθνος τινὸς ζητεῖται, αὐτὸς δεικνύτω τοῦτο προῦχόμενος. [Sch. a. III. 23.]

Ζήτηε περὶ προλήψεων βιβ. μδ'. τιτ. η'. κεφ. θ'. θεμ. β'. γ'. καὶ δ'. καὶ βιβ. θ'. τιτ. κ'. κεφ. ιζ'. θεμ. β'. καὶ τοῦ παρόντος βιβ. καὶ τιτ. κεφ. κς'. καὶ κς'. βιβ. γγ'. τιτ. δ'. κεφ. β'. καὶ βιβ. κς'. τιτ. β'. κεφ. ζδ'. ζήτηε βιβ. με'. τιτ. ε'. κεφ. γ'. ὁ φησιν· ἐπὶ πίστεως γένους ἀμφότερα τὰ μέρη προφέρουσιν ἀποδείξεις. [Sch. a. III. 23.]

TITULUS I.

De probationibus et praesumptionibus, et
fide instrumentorum, et reiectione eorum.

I. Papian. Quoties quaeritur¹⁾, quale genus quis
habeat, ipse probat. L. 1.
D. XXII. 3.

I) quoties quaeritur] Hoc loco de probationibus et praesumptionibus verba facit Iureconsultus. Et vide, quid dicat in principio Papianus. Cum quaestio oritur, quale quis habeat genus vel gentem, is, de quo quaeritur, probationibus onerari debet. Puta dixit quis, se Titii filium esse, ipse hoc probare debet: nisi praesumptio scripta pro eo sit, ut ait Modestinus dig. 15. huius tituli. Quod autem de gente ait, olim obtinebat in hac specie. Erant quidam, qui se socios Romanorum inscribebant. Hi autem erant foederati: et ideo multa apud Romanos habebant privilegia. Itaque si quis se foederatum diceret, hoc approbare cogebatur. Hodie autem sic dicere possumus, esse quosdam, qui locis suis immunitates impetrant, ut neque agricola quidquam pro capite det, neque aliud onus subeat. Si quis igitur dicat, se agricolam esse eius loci, conveniens est, ut ipse hoc probet. Sed si Syropiastae vel Aegyptiastae detineant aliquem, dicentes, cum Syrum non esse, aut Aegyptium, qui detinetur, probare debet, se Syrum esse vel Aegyptium. Cave enim existimes, aliud iuris esse, spectans ad sequens digestum, in quo Paulus dicit, eum, qui dicit, non qui negat, probationibus onerari.

Cyrylli. Cum de genere aut gente alicuius quaeritur, ipse, qui id allegat, probet.

Quaere de praesumptionibus lib. 44. tit. 8. cap. 9. them. 2. 3. et 4. et lib. 9. tit. 20. cap. 17. them. 2. et huius libri et tituli cap. 25. 26. et 27. lib. 23. tit. 4. cap. 2. et lib. 25. tit. 2. cap. 64. Quaere lib. 45. tit. 6. cap. 3. quo dicitur, ad fidem generis faciendam ex utraque parte probationes afferri.

a) Слр. 1. legitur totidem verbis apud Attaliatam in Syn. Tit. XVII. §. 1.

L. 2. β'. b) Παυλ. Ὁ λέγων, οὐ μὴν ὁ ἀρνούμενος ἀπο-
D. XXII. 3. δεικνύει c).

ὁ λέγων] Οἷον χρεωστῆσθαι. ὡσαύτως ὁ χρεωστῆν μὲν ὁμολογῶν ποτε, καταβάλλειν δὲ τὸ χρεὸς διαβεβαιούμενος, ἐκεί-
νος ἀποδεικνύει ὀφείλει, ὅτι κατέβαλεν. [Sch. c. III. 23.]
ὁ ἀρνούμενος] Κυρίλλου. Οὐδεὶς ἀρνήσεως ἀπαιτεῖται ἀποδείξιν. [Sch. d. III. 23.]

Εἰ μὴ προλήψει μάχηται, ὡς κεφ. ιε'. καὶ βιβ. γ'. τιτ. α'. κεφ. μβ'. καὶ ἡ ἐκείσε ἢ τοῦ Θαλελαίου παραγραφή. [Sch. d. III. 24.]

ἀποδεικνύει] Σημείωσαι νόμιμον γενικόν, ὅτι ὁ διαβεβαιούμενος, οὐχ ὁ ἀρνούμενος βαρύνεται ταῖς ἀποδείξεσιν. ἀρνήσεως γὰρ οὐκ ἔστιν ἀπόδειξις, πληρὴ εἰ μὴ προλήψει ἐναντιοῦται ἢ ἀρνήσει, ὡς κεφ. ιε'. ποτε γὰρ ὁ ἀρνούμενος δεικνύσιν. οὕτω νόσον τὸν κανόνα ἔχειν ἐν ὑπεξαίρεσει τὸ εἰρημέ-
νον ἐν τῷ προλαβόντι διγέστω. [Sch. b. III. 23.]

L. 3. γ'. Παπιαν. Ὅτε δοθῆ τι τῷ μὴ δυναμένῳ κατὰ
D. cod. νόμους λαβεῖν κληράτον ἀπὸ τοῦ γραφέντος ἐν τῇ πρώτῃ καὶ δευτέρῃ διαθήκῃ κληρονόμος, ἐκ τοῦ αὐτοῦ ποσοῦ ἢ μείζονος ἐν τῇ δευτέρῃ, καὶ περὶ αὐτοῦ ἐναγόμενος ἑτέρας γενέσθαι τὸν διαθέμενον γνώμης, αὐτὸς δεικνύει.

τῷ μὴ δυναμένῳ] Τάκτον φιδεικόμισσον ἔστιν, ὃ καταλιμπανεται τῷ μὴ δυναμένῳ λαβεῖν, Σαμαρείτη τυγόν· ὃ καὶ ὁ φίσκος λαμβάνει. ταῦτα εἰδὼς ὅρα τὸ προκείμενον. τελευτῶν τις Πρίμων καὶ Σεκοῦνδον ἐνεστήσατο κληρονόμος, ἀξιώσας Σεκοῦνδον δοῦναι Σαμαρείτῃ τινὶ φανεράν χρυσοῦ ποσότητα. ἀλλ' ἐπιζησας δευτέραν ἐποίησε διαθήκην, γράφας ἐν αὐτῇ κληρονόμον τὸν αὐτὸν Σεκοῦνδον, ἢ ἐξ ἡμίσεως πάλιν μερῶν, ἢ ἐκ διμοίρου, ἢ ἐξ ὀλοκληρου. μετὰ τὴν τοῦ τεστάτωρος τελευτήν ἤλθεν ὁ φίσκος βουλόμενος τὸ καταλειφθὲν φιδεικόμισσον τῷ Σαμαρείτῃ λαβεῖν. ὁ δὲ Σεκοῦνδος ἔλεγεν, ὅτι διὰ τοῦτο δευτέραν διαθήκην ὁ τεστάτωρ ἐποίησεν, ἐπειδὴ μεταμεληθεὶς οὐκ ἠβουλήθη τῷ Σαμαρείτῃ τὸ φιδεικόμισσον δοθῆναι, οὐδὲ ὑπουργῆσαι παρόντα ἀπηρεσημένους τοῖς νόμοις· καὶ οὐκ ὀφείλεις νῦν ταῦτα λαβεῖν παρ' ἐμοῦ. τὸ ζῆ-
πιανός, τὸν Σεκοῦνδον ἀποδείξει τὴν ἐναντίαν τοῦ τεστάτωρος βούλησιν. ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον γὰρ ἐκείνους ἐν δευτέρῃ διαθήκῃ γράφειν εἰσάψαν κληρονόμους, οἳς ἀπαξ τὰς ἀπορητίους ἡμῶν ἐθαυρήσαμεν γνώμης. σημείωσαι οὖν, ὅτι ὁ λέγων ἀμφιφθῆναι τὴν τοῦ τεστάτωρος βούλησιν, αὐτὸς βαρύνεται ταῖς ἀποδείξεσι. [Sch. e. III. 24.]

Κυρίλλου. Ἐάν c) ἀξιώσας σε τάκτον δοῦναι φιδεικόμισσον ἐν δευτέρῃ διαθήκῃ μὴ εἰς ἥτιον μέρος γράψῃ σε κληρονόμον, σὸν ἔστι δείξαι, ὅτι ἀνεκαλέσατο τὸ φιδεικόμισσον. [Sch. e. III. 24.]

Τοῦ Ἀνωνύμου. Ἀνάγνωθι τὰ παρὰ τοῦτο εἰρημένα βιβ. μθ'. τιτ. ιδ'. διγ. ιθ'. τί δ' ἔστι τάκτον φιδεικόμισσον, μάθε ἐκ διγ. γ'. τοῦ αὐτοῦ ιδ'. τιτ. ἦτοι βιβ. νς'. τιτ. β'. ἀνάγνωθι βιβ. μδ'. τιτ. α'. κεφ. ρβ'. ὃ φησιν, ἐπεὶ αὐτὸς δοκεῖν εἰς βλάβην τοῦ νόμου δίδοσθαι, ὅσα μῆτε ἐν τῇ διαθήκῃ, μῆτε ἐν κωδικίλλοις δοθῆ, ἀλλ' ἐν ἰδιαζουσῇ ἀσφαλείᾳ, ἢ ἰδιο-
χειρῶς ὁμολογήσει τις δοῦναι τῷ μὴ δευτικῷ. Θεμάτισον, ὅτι οὐκ ἐνέκειτο τῇ δευτέρῃ διαθήκῃ, ὥστε λαβεῖν τὸ λεγόμενον τὸν Σαμαρείτην. εἰ γὰρ τοῦτο ἦν, οὐδ' ὅλως ἀμφισβήτησις ἦν ἂν, ἀλλ' ἔλαβεν τὸ κληράτον τὸ εἰσθὲν τῷ Σαμαρείτῃ ὁ δημοσίος. [Sch. e. III. 24.]

Ζῆτει βιβ. νς'. τιτ. β'. κεφ. μγ'. καὶ μβ'. καὶ μ'. καὶ κατὰ τὸ μ. νοεὶ καὶ τὸ παρὸν διγ. καὶ τὸ ἐκεῖ λεγόμενον. ἀπορησῆσε γὰρ τις κἀνταῦθα, κἀν τῷ γ'. κεφ. ὅτι, εἰ τάκτον ἦτοι σιωπηρὸν ἦν τὸ κληράτον, πῶς ἦδει ὁ δημοσίος τοῦτο; ἢ γράφειν ἐν τῇ διαθήκῃ, πῶς ἔστι τάκτον καὶ οὐ φανερόν; λύσεις οὖν τοῦτο κατὰ τὸ μ'. κεφ. [Sch. e. III. 25.]

Ζῆτει βιβ. β'. τῶν ἰστικ. τιτ. ις'. ποτε κρατοῦσι καὶ δύο διαθήκαι. ἐνταῦθα οὐχ μὴ Θεματίσης καὶ ἄμφω κρατεῖν· εἰ γὰρ ἂν, οὔτε ζήτησις ἦν τότε. [Sch. e. III. 25.]

II. Paul. Is, qui dicit¹⁾), non qui negat²⁾), probat³⁾).

1) is qui dicit] Verbi gratia, sibi deberi. Item qui se debere quidem fatetur, debitum autem exsolvisse affirmat, probare debet, se solvisse.

2) qui negat] Cyrilli. A nemine negationis probatio exigitur.

Nisi praesumptioni adversetur, ut cap. 15. et lib. 8. tit. 1. cap. 42. et ibi Thalelaei adnotatio.

3) probat] Nota regulam generalem, eum, qui affirmat, non eum, qui negat, onus probationis subire. Negationis enim probatio non est, nisi negatio praesumptioni adversetur, ut cap. 15. Tunc enim probat is, qui negat. Sic intellige regulam, ut excipiat, quod dicitur praecedente digesto.

III. Papian. Cum ei, qui capere non potest¹⁾) legibus legatum, aliquid ab eo datur, qui tam in primo, quam in secundo testamento heres scriptus est ex eadem parte, vel ex maiore in secundo, is, qui de eo convenitur, testatorem mutasse voluntatem²⁾) probat.

1) ei, qui capere non potest] Tacitum fideicommissum est, quod ei relinquitur, qui capere non potest, puta Samaritae: quod et in fiscum redigitur. Hoc cognito vide nunc rem, de qua agitur. Quidam decedens Primum et Secundum heredes instituerat, et Secundum rogaverat, ut certam pecuniae quantitatem Samaritae cuidam praestaret. Cum autem testamento supervivisset, secundum testamentum facit, in quo eundem Secundum heredem scripsit, vel ex eodem semisse, vel ex besse, vel ex asse. Post mortem testatoris fiscus fideicommissum Samaritae relictum capere volebat. Secundus vero dicebat, testatorem ideo secundum testamentum fecisse, quod poenitentia ductus fideicommissum Samaritae praestari nollet, nec se fidem accommodasse in fraudem legum: ideoque fiscum tale fideicommissum vindicare sibi non posse. Quaeritur, cui onus probationis incumbat. Papianus ait, Secundum probare mutatum testatoris voluntatem. Plerumque enim in secundo testamento eos heredes scribere solemus, quibus semel secretam voluntatem nostram commisimus. Nota igitur, ei, qui dicit, testatorem mutasse voluntatem, onus probationis incumbere.

Cyrilli. Si is, qui te rogaverat, ut tacitum fideicommissum praestares, in posteriore testamento te non ex minore parte heredem scripserit, tuum est probare, testatorem fideicommissum revocasse.

Innominati. Lege praeter hoc, quae dicuntur lib. 49. tit. 14. dig. 19. Quid autem sit tacitum fideicommissum, discet ex dig. 3. eiusdem tit. 14. seu lib. 56. tit. 2. Lege lib. 44. tit. 1. cap. 102. quo dicitur, ea videri in fraudem legis dari, quae nec testamento, nec codicillis relicta sunt, sed privata cautione, vel chirographo incapaci dare quis promisit. Finge, posteriore testamento non fuisse cautum, ut Samarita legatum acciperet. Nam si hoc cautum fuisset, nulla omnino dubitatio esset, sed fiscus legatum Samaritae relictum caperet.

Quaere lib. 56. tit. 2. cap. 43. et 42. et 40. Et secundum cap. 40. et quod ibi dicitur, et hoc digesto intellige. Nam et illic, et in cap. 3. dubitaverit quis, cum legatum tacitum erat, quomodo fiscus id resciverit? aut si in testamento scriptum sit, quomodo tacitum sit, et non manifestum? Solves igitur illud secundum cap. 40.

Quaere lib. 2. Instit. tit. 17. quando duo testamenta valeant. Hoc loco igitur ne ponas, duo testamenti valere: nam si valerent, nulla quaestio superesset.

b) Cap. 2. legitur iisdem verbis in Syn. p. 231. Harm. Promt. I. 2. §. 6. et Attal. Tit. XVII. §. 2. c) Syn. Harm. Attal. δεικνύει. cc) Adde ὁ ante ἀξιώσας.

Τοῦ Νικαέως. Οὐκ οἶμαι τὸ σχολίον ἀνεπισημασμένως ἔχειν, διότι οὐκ ἐν διαθήκῃ καταλιμπάνεται τάκιτον, ἀλλ' ἐν ἰδιόζοντι χειρογράφῳ, ἢ ἀσφαλείᾳ· καὶ περιττὸν τὸ ζητεῖν, εἰ κρατεῖ καὶ τὰ ἐν διαθήκῃ. [Sch. e. III. 25.]

ἑτέρως γενέσθαι τὸν διαθήμερον γνώμης] Τοῦ αὐτοῦ. Ὡς μαχομένης προλήψεως, διότι μᾶλλον καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰώθαμεν γράφειν ἐν τῇ β'. διαθήκῃ κληρονόμον τὸν ἐν πρώτῃ γραφέντα, διὰ τὸ πληρῶσαι, ὅσα αὐτῷ κατεπιστεύσαμεν. Θεμάτισον οὖν καὶ ἐνταῦθα, διὰ τὸ τὸν διατιθέμενον ἐν τῇ πρώτῃ διαθήκῃ ἤτιώς καταλιπεῖν ἀπὸ τοιοῦτου κληρονόμου ληγαταρίῳ τῷ μὴ δυναμένῳ λαβεῖν, εἴτα μαθόντα, ὡς ὁ δημόσιος μέλλει ἀφελεσθαι τοῦτο ἀπὸ τοῦ ληγαταρίου, ὡς ἀνάξιον, ποιῆν δευτέραν, καὶ γράψαι πάλιν ἐν αὐτῇ τὸν κληρονόμον, ὃν ἐν τῇ πρώτῃ ἠξίωσε δοῦναι τὸ ληγάτον· μὴ μέντοι ἐν τῇ δευτέρῃ καταλιπεῖν τὸ τοιοῦτον ληγάτον, ἀλλὰ θαρσῆσαι τῷ κληρονόμῳ, ὡς τοῦτο μέλλοι δοῦναι· τοῦτο δὲ ποιῆσαι, ἵνα, ἐὰν ἀπὸ τῆς πρώτης ζήτησῃ ὁ δημόσιος τὸ ληγάτον, ἐμβαλλῆται ἀπὸ τῆς δευτέρας ἡξίωσῃς τὴν πρώτην, καὶ τὰ ἐκεῖ ληγάτα. βραβεῖται οὖν ὁ κληρονόμος ταῖς ἀποδείξεις διὰ τὴν προλήψιν. [Sch. e. III. 25.]

δ'. 4) Παυλ. Ὁ ἀγοραστὴς δεικνύει, τὸν δοῦλον πρὸ τῆς πράσεως πεφευγέναι.

ὁ ἀγοραστὴς δεικνύει] Ὁ ἀγοραστὴς βραβεῖται δεῖξαι, ὅτι πρὸ τῆς ἀγορασῆς ἔφυγεν ὁ οἰκέτης, ἵνα ἀρμόσῃ ἢ ἐξέπιπῃ ἢ ἔρεθιβιτωρία. τοῦτο γὰρ εἶπόν σοι ἐν τῷ βιβ. κα. τι. α. διγ. νη. ἀνάγνωθι τὸ ζ'. διγ. τοῦ παρόντος τι. [Sch. f. III. 25.]

Τοῦ Ἀνωνύμου. Εἰ γὰρ μὴ πρὸ τῆς πράσεως ἔφυγεν, οὐ χώρα τῇ ἔρεθιβιτωρίᾳ, ὡς βιβ. κα. τι. β'. διγ. νδ. [Sch. f. III. 25.]

ε'. Ἰδεμ. Ὁ λέγων, τὸν ἀντίδικον αὐτοῦ ὑπὸ νόμου κωλύεσθαι τινος δικαίον, δεικνύει. καὶ ὁ λέγων, μὴ ὀρθῶς γενέσθαι τὴν τοῦ παιδὸς ἀπτεξουσιότητα, αὐτὸς δεικνύτω.

ὁ λέγων] Ὁ λέγων τὸν ἀντίδικον αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ νόμου ἰδικῶς τι πράττειν κωλυμένον, αὐτὸς ἀναγκάζεται δεῖξαι, ὅτι ἀπὸ νόμου ἢ διατάξεως τοῦτο πράττειν κωλύεται. καὶ ὁ τὴν ἐμαγκησιότητα μὴ κατὰ νόμους διαβεβαιούμενος γενέσθαι, αὐτὸς βραβεῖται ταῖς ἀποδείξεις. ὁ δὲ πατρὸν κινῶν τὴν Φαβιανῆν, αὐτὸς ἀναγκάζεται δεῖξαι, κατὰ περιγραφὴν αὐτοῦ γενομένην παρὰ τοῦ ἀπελευθέρου τὴν ἐκποίησιν. [Sch. g. III. 25. sq.]

Κυρίλλου. Ὁ ἐξ ἰδικῶ νόμου λέγων τὸν ἀντίδικόν τινος δικαίον κωλύεσθαι, αὐτὸς δεικνύτω. καὶ ὁ λέγων κακῶς γενέσθαι ἐμαγκησιότητα· καὶ ὁ πατρὸν δεικνύτω, ὅτι πρὸς περιγραφὴν αὐτοῦ ὁ ἀπελευθέρους τι ἐξέποιησεν. [Sch. g. III. 26.]

ἀπτεξουσιότητα] Θεμάτισον, ὅτι οἶδεν ὁ πατὴρ τὸν παῖδα εὐρόντα θησαυρόν, ἢ ἄλλως πλουτήσαντα, καὶ διὰ τοῦτο ἔλεγεν εἶναι αὐτοῦ ὑπεξουσίον τὸν παῖδα, ἵνα γένωνται τὰ αὐτοῦ τοῦ πατρὸς. τὰ γὰρ τοῦ ὑπεξουσίου παιδὸς προσπορίζονται τῷ πατρὶ. πλὴν ἴσθι, ὅτι τινὰ μὲν κατὰ χρῆσιν μόνην, τινὰ δὲ καὶ κατὰ χρῆσιν καὶ κατὰ δεσποτείαν προσπορίζεται· τινὰ δὲ οὔτε κατὰ χρῆσιν, οὔτε κατὰ δεσποτείαν. [Sch. h. III. 26.]

μὴ ὀρθῶς] Ἦγουν μὴ κατὰ νόμους. ἔδει γὰρ προσελθεῖν δικαστῇ, ὥστε ποιῆν αὐτὸν ἀπτεξουσίον, καὶ οὐ προσῆλθεν. οὐ γὰρ ἐν τῷ εἰπεῖν ἀπλῶς τὸν πατέρα, ἔσο ἀπτεξουσίος, ὡ παῖ, γίνεται παῖς ἀπτεξουσίος. ἀνάγνωθι βιβ. λγ'. τι. γ. κεφ. γ'. ὁ φησιν· οὐ γυνὴ συναινεῖς τοῦ πατρὸς ἐλευθέρου τῆς ὑπεξουσιότητος τὸν παῖδα, ἀλλὰ νόμιμος πράξις. οὐδὲ μὴν ἢ αἰτία ζητεῖται, ἀλλὰ τῆς πράξεως ἢ ἀρριβεία. καὶ τὸ ε'. αὐτοῦ κεφ. ὁ φησιν· ἀδειαν ἐχέτωσαν οἱ ἀνιόντες πάντες, τοὺς ἐξ ἀρρενογονίας ὑπεξουσίους ἀπτεξουσίους ποιῆν, κἂν ἔξω διάγωσιν, ἦγουν ἐν τῇ ἐνορίᾳ τῆς πόλεως, οὐ μὴν ἐν τῷ δικαστηρίῳ ὅστας· καὶ τοῦτο ἀπὸ ἀντιγραφῆς βασιλικῆς ποιείτωσαν, ἐμφανίζοντες αὐτὴν τῷ προσφορῷ δικαστῇ, ἵνα

Nicaei. Non puto hoc scholium vitio carere, quia legatum tacitum non relinquitur in testamento, sed in privata cautione vel chirographo: et supervacaneum est quaerere, an valeant et quae testamento relicta sunt.

2) testatorem mutasse voluntatem] Eiusdem. Quia praesumptio obstat: nam plerumque in secundo testamento eum heredem instituere solemus, qui iam in primo scriptus erat, ut impleat, quaecumque fidei eius commisimus. Finge igitur et hic, testatorem, cum in priore testamento nominatim ab eiusmodi herede legatum incapaci reliquisset, ac postea cognovisset, fiscum hoc legatario tanquam indigno erepturum, secundum testamentum fecisse, in eoque rursus heredem scripsisse eum, quem in priore rogaverat, ut legatum praestaret: non tamen eiusmodi legatum repetiisse in secundo, sed fidem heredis secutum, tanquam id praestaturi: hoc autem fecisse eo consilio, ut, si fiscus legatum peteret ex priore, submoveretur per secundum testamentum, quo primum ruptum esset, et quae in eo relicta erant. Heres igitur probationibus oneratur propter praesumptionem.

IV. Paul. Emtor probat¹⁾, servum, antequam L. 4. venderetur, fugisse. D. XXII. 3.

1) emtor probat] Emtor probare debet, servum, priusquam emeretur, fugisse, ut actio ex emto vel redhibitoria competat. Hoc enim dixi tibi lib. 21. tit. 1. dig. 58. Lege dig. 7. huius tituli.

Innominati. Nam si ante venditionem non fugerit, actioni redhibitoriae locus non est, ut lib. 21. tit. 2. dig. 54.

V. Idem. Qui dicit¹⁾, adversarium suum lege L. 5. ab aliquo iure prohiberi, id probat. Item qui dicit, D. eod. filii emancipationem²⁾ non recte factam³⁾, ipse hoc probet.

1) qui dicit] Qui dicit, adversarium suum a lege speciali prohiberi, quominus aliquid faciat, ipse probare cogitur, a lege vel constitutione id prohiberi facere. Et qui affirmat emancipationem non legitime factam, ipse probationibus oneratur. Patronus autem, qui Faviana agit, probare cogitur, in fraudem suam a liberto factam esse alienationem.

Cyrylli. Qui lege speciali dicit adversarium suum ab aliquo iure prohibitum esse, ipse probat. Et qui dicit, emancipationem non recte factam: et patronus probet, in fraudem suam libertum aliquid alienasse.

2) emancipationem] Finge, patrem rescivisse thesaurum a filio inventum, vel alio modo auctas facultates eius, ideoque dixisse, filium in potestate sua esse, ut bona eius patri acquirerentur. Nam quae ad filium-familias perveniunt, ea patri acquiruntur. Verum scias, quarundam rerum usumfructum duntaxat patri acquiri, quarundam vero tam usumfructum, quam proprietatem: quarundam vero neque usumfructum, nec proprietatem.

3) non recte factam] Id est, non secundum leges. Nam iudicem adire debebat, ut filium emanciparet: nec tamen eum adit. Non enim si pater simpliciter dixerit, tui iuris esto, o fili, statim sui iuris efficitur. Lege lib. 33. tit. 3. cap. 3. quod ait: Non nudus consensus patris filium potestate liberat, sed actus legitimus: nec causa quaeritur, sed actus solennitas. Et eiusdem tit. cap. 5. quod ait: Liceat omnibus adscendentibus, liberos masculini sexus, quos in potestate habent, sui iuris constituere, licet extra civitatem commorentur, vel in eius territorio, in iudicio vero praesentes non sint: idque ex principali rescripto faciant,

d) Cap. 4. legitur in Syn. p. 231. Praefiguntur tamen verba ἐὰν μὴ δεικνύται, quae haud dubie ex cap. 7. initio huc translata sunt.

Basil. T. II.

καὶ αὐτοὶ οἱ ἐλευθερούμενοι παρὰ τῷ αὐτῷ δικαστῇ κατὰ-
θῶνται, οἱ βούλονται, εἴτε πρὸ τῆς δεήσεως, εἴτε μετὰ ταύ-
τα· εἰ μὴ ἐπταετίας ἦ, ὅς καὶ ἀνευ συναίνεσεως δύναται ἐλευ-
θεροῦσθαι. ζῆτει καὶ βιβ. λγ'. tit. α'. κεφ. μθ'. ὁ φησιν· ἡ
υἰοθεσία οὐ διὰ ταβέλλιονος γίνεται, ἀλλὰ διὰ νομίμου προ-
ξείως παρὰ ἀρχοντος. ζῆτει καὶ βιβ. ι'. tit. θ'. κεφ. ριβ'. καὶ
τὴν ἐκτὴ παραγραφὴν λέγουσαν· πολλάκις γὰρ ἔλεγε, τὴν λέγεις
ἀπίστονα ἦτοι τὴν αὐτεξουσιότητα μὴ παρὰ ἀρχοντι, ἀλλὰ παρὰ
νομικοῖς παραθῆναι. [Sch. I. III. 26.]

L. 6. D. XXII. 3. ζ'. Σκαεβ. Καὶ ὁ πάτρων εἰς περιγραφὴν αὐτοῦ
τινα τὸν ἀπελευθέρων ἐκποιήσῃ, ἵνα δυνήθῃ ἀνατρέ-
ψαι τὸ μέρος αὐτοῦ, δεικνύειν ὀφείλει.

εἰς παραγραφὴν] Ἐύχης γὰρ ἐν τῷ κζ'. κεφ. τοῦ
α'. tit. τοῦ μθ'. βιβ. οἱ ἔχον οὐσίαν ἀπελευθέρους ἦτονα
τῶν ρ'. νομισμάτων, διατίθεται ὡς βούλεται· εἰ δὲ ἔχει ὑπὲρ
τοῦς ρ'. χρονοῦς οὐσίαν, καὶ ἄπαις τελευτήσῃ, ζῆτει ὁ πά-
τρων τὸ νόμιμον μέρος. εἰ δὲ πρὸς περιγραφὴν τοῦ πάτρωνος
ἐκποιήσῃ τὴν αὐτοῦ οὐσίαν ὁ ἀπελευθέρων, ζῆτει βιβ. μς'.
tit. ε'. [Sch. k. III. 27.]

ἵνα δυνήθῃ ἀνατρέψαι] Ζῆτει βιβ. μβ'. tit. α'.
κεφ. ις'. θεμ. ε'. καὶ βιβ. ιε'. tit. κ'. κεφ. ε'., τουτέστιν, ὁ
μειῶν τὴν οὐσίαν περιοσιῶν. καὶ βιβ. β'. tit. β'. κεφ. κη'.
ζῆτει βιβ. μβ'. tit. α'. κεφ. ις'. θεμ. ε'. ὁ φησιν· ἔάν ὁ
ἀπελευθέρων ἐπὶ περιγραφῇ τοῦ πάτρωνος ἐκποιήσῃ τινά, οὐκ
ἔχει ὁ πάτρων τὴν ἐπὶ τῶν κληρονομιαίων ἀγωγὴν, ἀλλὰ τὴν
ἐπὶ περιγραφῇ γενομένην ἀγωγὴν· τὸ γὰρ χρεὸς οὐκ ἔστι
κληρονομιαίων, ἀλλὰ τοῦ πάτρωνος. ἀνάγνωθι καὶ τὸν ἐκτὴ
Παλαιῶν ἔχοντα οὕτως· προθεώρησον κατὰ τῶν ἐπὶ περιγραφῇ
τοῦ πάτρωνος πράγματα παρὰ τῶν ἀπελευθέρων λαμβανόν-
των. εἰ μὲν ἀδιάθετος καὶ ἄπαις ὁ ἀπελευθέρων ἐτελεύτησεν,
ἀρμόσει τῷ πάτρωνι Καλουσιανῇ· εἰ δὲ ἐπὶ διαθήκῃ, Φα-
βιανῇ. ἰμῶνται δὲ αὐταί. τοῦτο εἰδὼς ἔλθε ἐπὶ τὸ προκεί-
μενον. ζῆτει καὶ βιβ. μθ'. tit. ε'. κεφ. β'. ὁ φησιν· καὶ οἱ
πρὸ τῆς προκατάξεως καὶ οἱ μετὰ προκατάξιν κισποὶ φέ-
ρονται εἰς τὴν Φαβιανὴν καὶ Καλουσιανῇ. καὶ κεφ. αὐτοῦ
γ'. ὁ φησιν· ἔάν ὁ πάτρων εἰς τὸ νόμιμον γραφεὶς ὑπεξέλθῃ
τὴν κληρονομίαν, μένουσιν ἐξρησμένα τὰ εἰς περιγραφὴν αὐ-
τοῦ ἐκποιηθέντα, κἄν ἠγγόσῃ· ἠδύνατο γὰρ τὴν κατὰ τῆς
διαθήκης ἐναντίωσιν κινήσῃ κατὰ τῶν ἐκποιηθέντων καὶ θά-
νατον αὐτῶν δαρηθέντων. καὶ τὸ δ'. αὐτοῦ θεμ. ὁ φησιν·
εἴτε τὴν ἐξ ἀδιαθέτου διακατοχὴν αἰτήσῃ ὁ πάτρων, εἴτε μὴ,
ἀνατρέπει τὰ εἰς περιγραφὴν αὐτοῦ ἐκποιηθέντα, ἔάν μὴ
περιελείφθῃ, ὅσον λαβεῖν ἐν διαθήκῃ ἠδύνατο. ἡ δὲ Καλου-
σιανῇ, ὅτε μὴ ἔστιν διαθήκη τοῦ ἀπελευθέρων, χωρὶς μὴ ἔχει
εἰς ἀνατροπὴν τῶν κατὰ δόλον ἐκποιηθέντων. καὶ τὸ ε'. θεμ.
αὐτοῦ κεφ. ὁ φησιν· ἔάν ἀδιάθετος τελευτῶν ἀπελευθέρων
ἔσῃ τὸ νόμιμον, ἢ πλεόν, οὐκ ἀνατρέπεται τὸ ἐκποιηθέντα,
ἐπειδὴ καὶ διαδέμενος ἠδύνατο τὰ ὑπὲρ τὸ νόμιμον ληγα-
τεύειν ἄλλοις. αὐτὸ δὲ ὁ πάτρων ὀφείλει ἀποδείξαι, ὅτι ἐπὶ
περιγραφῇ αὐτοῦ ἀπειλήσῃ ὁ ἀπελευθέρων, καθὼς καὶ ἐν-
ταυθα φησιν, ἵνα εἰς τὸ τρίτον τῆς ἀπελευθέρων οὐσίας
γραφῇ κληρονομος. [Sch. I. III. 27.]

L. 7. D. eod. ζ'. ee) Παυλ. Ἐάν μὴ δείκνυται, εἰ παρὰ τῷ πρώτῃ
φυγάς ἦν ὁ δούλος, τῇ ἐμβασάνῳ αὐτοῦ ζητήσῃ πι-
στεύομεν· καθ' ἑαυτοῦ γὰρ ἐρωτάσθαι δοκεῖ, οὐ μὴν
ὑπὲρ δεσπότου, ἢ κατὰ δεσπότου.

ἔάν μὴ δείκνυται] Ἐάν ὁ ἀγοραστής οὐ δύναται
δείξαι τὸν οἰκίτην πρὸ τῆς ἀγορασίας ὄντα φυγάδα, τότε αὐ-
τὸς ὁ οἰκίτης ὑπὲρ ἑαυτοῦ βασανίζεται, καὶ ὁ ἂν αὐτὸς ἐμ-
βασάνῳς ἐξεταζόμενος εἴπῃ, τούτῳ δεῖ πείθεσθαι τὸν τῆς ὑπο-
θέσεως ἀκροώμενον. τοῦτο δὲ σε μὴ λάθῃ, ὅτι, κἄν μὴ ἐμ-
βασάνων περὶ τούτου ζήτησιν ὑποστῇ ὁ οἰκίτης, παρόντων δὲ
τιμίων ἰσθρῶν ἐρωτηθεὶς παρὰ τοῦ ἀγοραστοῦ, εἰ ἔφυγε ποτε
παρὰ τῷ πρώτῳ, καὶ ὁμολογήσῃ πεφευγῆναι, τότε χρὴ τὸν δι-
καστῆν πιστεῖν τοῦ οἰκίτου φωνῇ, ὅτε καὶ ἄλλα σημεῖα
ὑπεσθι τῆς τούτου προτέρας φυγῆς. τοῦτο γὰρ εἶπεν ἐν τῷ

id iudici competenti ostendentes, ut et ipsi emancipati
apud eundem iudicem deponant, se quoque velle, sive
ante preces oblatas, sive postea: nisi septennis sit, qui
et sine consensu suo sui iuris effici potest. Quare
et lib. 33. tit. 1. cap. 49. quo dicitur: Adoptio per ta-
bellionem non fit, sed actu legitimo a magistratu.
Quare et lib. 10. tit. 9. cap. 122. et ibi adnotationem
dicentem: Saep̄ enim dixit, legis actionem sive eman-
cipationem non apud magistratum, sed apud tabelliones
peragi.

VI. Scaev. Patronus quoque libertum in fraudem
suam¹⁾ quaedam alienasse, ut partem eius revocare
possit²⁾, probare debet.

1) in fraudem suam] Invenies enim cap. 27.
tit. 1. lib. 49. libertum, qui patrimonium habet minus
centum aureis, testari prout velit. Si vero maior sit
centenario, et sine liberis decesserit, patronus portio-
nem legitimam petit. Quodsi libertus in fraudem patroni
bona sua alienaverit, quaere lib. 45. tit. 6.

2) ut partem eius revocare possit] Quaere
lib. 42. tit. 1. cap. 16. them. 5. et lib. 15. tit. 20. cap. 6. hoc
est, qui bona sua deminuit. Et lib. 2. tit. 2. cap. 28.
Quaere lib. 42. tit. 1. cap. 16. them. 5. quo dicitur: Si
libertus in fraudem patroni quaedam alienaverit, patro-
nus hereditatis petitionem non habet, sed actionem ad
revocanda ea, quae in fraudem eius facta sunt: debi-
tum enim hereditarium non est, sed patroni. Lege et
ibi Antiquum, qui haec habet: Haec habeto in modum
praeviae inspectionis adversus eos, qui in fraudem patro-
ni bona libertorum accipiunt. Si quidem libertus in-
testatus et sine liberis decesserit, patrono competet Cal-
visiana: si vero testatus, Faviana. Hae vero in factum
sunt. Hoc cognito accede ad rem propositam. Quaere
et lib. 49. tit. 6. cap. 2. quo dicitur: In actionem Fav-
ianam et Calvisianam veniunt etiam fructus ante litem
contestatam et post litem contestatam percepti. Et
cap. 3. eiusdem, quo dicitur: Si patronus heres ex leg-
itima parte scriptus adierit hereditatem, manent in suo
robore ea, quae in fraudem eius alienata sunt, quamvis
ignoraverit: poterat enim bonorum possessionem contra
tabulas accipere propter ea, quae alienata vel mortis
causa donata sunt. Et eiusdem cap. them. 4. quo dicitur:
Sive petierit patronus bonorum possessionem ab
intestato, sive non, revocat ea, quae in fraudem eius
alienata sunt, si ei relictum non sit, quantum ex testa-
mento capere poterat. Calvisiana vero, quando liberti
nullum testamentum est, locum habet ad revocanda ea,
quae dolo malo alienata sunt. Et eiusdem cap. them. 6.
quo dicitur: Si libertus intestatus decesserit, relicta
patrono legitima portione, vel ampliore, alienata non
revocantur, quippe et testamento facto, quod super-
erat legitima portione deducta, aliis legare potuit. Pa-
tronus autem id probare debet, in fraudem suam liber-
tum alienasse, ut hoc loco etiam dicitur, ut patronus
in tertiam partem bonorum liberti heres scribatur.

VII. Paul. Si non probetur¹⁾, an apud vendi-
torem servus fugerit, servo quaestione de eo habita
credimus: in se enim interrogari videtur, non pro
domino, aut in domino.

1) si non probetur] Si emtor probare non pos-
sit, servum ante emtionem fugitivum fuisse, ipse servus
propter se ipsum torquetur, et quod ipse quaestione
de eo habita dixerit, ei credere debet is, qui de
causa cognoscit. Nec te lateat, licet quaestionem per
tormenta de eo servus non sustinuerit, si tamen praes-
entibus honestis viris interrogatus fuerit ab emtore,
an et apud venditorem fugerit, et confessus fuerit fu-
gisse, iudicem servi responso credere debere, si et alia
indicia prioris fugae subsint. Hoc enim ait lib. 21.

e) Scribo Καλουσιανῇ, uti antea. Fabr. hic et postea Καλυσιανῇ. ee) Cap. 7. totidem verbis legitur in Syn. p. 231.

βιβ. κα'. τιτ. α'. διγ. νη'. Παύλου φητῶ τῶν δεσπόντων πρὸς τῶν τέλει διγ. σημειῶσαι δὲ ἐκ τοῦ παρόντος διγ. ὅτι οὐκ ὀφείλει ὁ οἰκέτης ἢ ὑπὲρ δεσπότου, ἢ κατὰ δεσπότου βασιανίζεσθαι. [Sch. m. III. 28.]

Κυρίλλου. Εἰ μὴ δύναται δεῖξαι ὁ ἀγοραστής, ὅτι ἔφηνεν ὁ οἰκέτης, αὐτὸς βασιανίζεσθω. [Sch. m. III. 28.]

Τοῦ Ἐναντιοφανοῦς. Ἀνάγνωθι διγ. δ'. καὶ τιτ. ε'. διγ. ζ'. καὶ βιβ. κα'. τιτ. α'. διγ. νη'. [Sch. m. III. 28.]

η'. ς.) Ἰδεμ. Καὶ ὁ υἱὸς λέγων ἑαυτὸν αὐτεξούσιον, δεικνύει καὶ ὁ ἀναφωρῶν εἰς ἑλευθερίαν.

καὶ ὁ υἱὸς] Κυρίλλου. Ὁ ἀναφωρῶν εἰς ἑλευθερίαν ἢ αὐτεξουσιότητα αὐτὸς βαρεῖται τῇ ἀποδείξει. [Sch. n. III. 28.]

Ὁ ὑπεξούσιος εἰπὼν ἑαυτὸν αὐτεξούσιον, βαρεῖται ταῖς ἀποδείξεσιν. ὁ ἀπὸ νομῆς γὰρ ὑπεξουσιότητος ἀναβοήσας εἰς αὐτεξουσιότητα, ἄκτωρ εἶναι δοκεῖ. καὶ γὰρ ὁ δούλος εἰς ἑλευθερίαν ἀναβοήσας, ὡς τὴν παρούσαν κατάστασιν ἀναστρέψαι πειρώμενος, ἄκτωρ ἐστὶ, καὶ βαρεῖται ταῖς ἀποδείξεσιν. ὁ τοίνυν ὑπεξούσιος αὐτεξούσιον ἑαυτὸν εἶναι διαβεβαιούμενος βαρεῖται ταῖς ἀποδείξεσιν. καὶ πολλὴ διαφορὰ τοῦ παρόντος καὶ τοῦ εἰρημένου πρὸς τῶν τέλει τοῦ ε. διγ. ἐκεῖ μὲν γὰρ ὁμολογεῖ γυγενῆσθαι αὐτὸν ἐμαγκλίπατον· ἐνταῦθα δὲ ἀρνείται παντελῶς, καὶ λέγει μὴδὲ ἐμαγκλίπατον αὐτὸν γενέσθαι τὴν ἀρχὴν. Θεματίσθη δὲ τὸν υἱὸν καὶ ἐν νομῇ ὅτι τῆς ὑπεξουσιότητος, ὡς αὐτὸ δηλοῖ τὸ φητόν. [Sch. n. III. 28.]

Ζῆτει βιβ. κη'. τιτ. η'. κεφ. λδ'. ὁ φησιν· ἐὰν λέγω τὴν διαζευχθεῖσαν ὑπεξουσίαν μοι εἶναι, καὶ ἀρνείται, οὐ δύναμαι κινεῖν περὶ τῆς προικῆς, εἰ μὴ ἀποδείξω αὐτὴν ὑπεξουσίαν μοι εἶναι, καὶ συναινέσαι μοι. [Sch. n. III. 28.]

Ἀνάγνωθι βιβ. λα'. τιτ. β'. κεφ. ια'. ὁ φησιν· ὁ τὸν παῖδα ἐπὶ ποκῷ ἕαυτος τὰ αὐτεξουσιῶν πράττειν, καὶ ὑπὸ ἐπιτροπῶν τελεῖν, προικῆμα πάσχει περὶ τὴν ὑπεξουσιότητα τοῦ παιδός. ζῆτει καὶ βιβ. μβ'. τιτ. α'. κεφ. ιδ'. καὶ τὸ ἐκεῖ σχόλιον. [Sch. n. III. 28. sq.]

δεικνύει] Ἀνάγνωθι, ὁ φησὶ τὸ φητόν, πρῶτορ. καὶ μὴ νομῆς ἐκ τούτου, ἐπὶ τῶν τοιούτων ἐκότερον μέρος δεικνύει· τῶ γὰρ πρῶτῳ οὐ πάντως ἀκολουθεῖ δεύτερος. ἀμέλει ὁ πρῶτος καὶ μόνος καὶ ἕσχατος λέγεται. ἀνάγνωθι βιβ. λη'. τιτ. ις'. διγ. β'. θεμ. ε'. καὶ πρόξιμος μὲν λέγεται ὡς μὴ ἔχων τὸν προλαμβάνοντα, καὶ ἕσχατος ὡς μὴ ἔχων τὸν ἐπόμενον, ὡς ἐν τῷ αὐτῷ βιβ. τιτ. η'. διγ. α'. θεμ. ε'. φησὶ. τὸ γοῦν πρῶτορ τοῦτο δηλοῖ, ὅτι ἄκτωρ ἐστὶ καὶ δεικνύει. [Sch. o. III. 29.]

καὶ ὁ ἀναφωρῶν εἰς ἑλευθερίαν] Ζῆτει βιβ. μη'. τιτ. θ'. κεφ. β'. καὶ τούτου τοῦ τιτ. κεφ. ιδ'. καὶ βιβ. μη'. τιτ. η'. κεφ. ζ'. θεμ. τελευτ. ὁ περὶ τύχης δὲ δικαζόμενος προσπορίζει τῷ δεσπότῃ καὶ τὴν νομὴν καὶ τὴν δεσποτείαν, ὡς περὶ καὶ ὁ φησὶ, ὡς βιβ. μη'. τιτ. η'. κεφ. κη'. θεμ. τελευτ. [Sch. p. III. 29.]

θ'. Κελο. Εἰ καὶ τὰ μάλιστα ὁ παραγραφόμενος, ὁ λέγει, δεικνύσιν, ὅμως ἐὰν γένηται μοι σύμφωνος, μὴ μνημονεῖον κληρονόμου, προλήψει γενικὸν ἐστίν, εἰ μὴ δεῖξει ὁ ἐνάγων, προσωπικὸν αὐτὸ εἶναι.

ἐὰν γένηται μοι σύμφωνος] Ὁ πάκτον γενικὸν τῷ οἰκίῳ ποιήσας δεβίτωρι εἰπὼν, ὅτι οὐκ ἀπαιτῶ τὸ χρέος, δοκεῖ κατὰ πρόληψιν καὶ τὸν κληρονόμον τοῦ δεβίτωρος συμπεριλαμβάνειν τῷ πάκτῳ. τοιγαροῦν αὐτὸς ἀναγκάζεται δεῖξαι, ὅτι ὅλως τὴν ἀρχὴν πάκτον ἐγένετο, εἰ καὶ ἐν ταῖς παραγραφαῖς ὁ φέος ἄκτωρ ἐστίν. ζῆτει βιβ. ια'. τιτ. α'. κεφ. ξ'. θεμ. ζ'. καὶ κεφ. μ'. θεμ. τελευτ. ὅτι καὶ προσωπικὰ προλήψει γενικά εἶσι. καὶ βιβ. κε. τιτ. α'. κεφ. η'. θεμ. παρατελευταῖον, καὶ βιβ. κθ'. τιτ. ε'. κεφ. ιε'. θεμ. α'. [Sch. q. III. 29.]

εἰ μὴ δεῖξει ὁ ἐνάγων] Τουτέστι, δι' ἀντιπαραγραφῆς. οὐ γὰρ χρῆται ὁ ἐνάγων τῇ παραγραφῇ, ὡς βιβ. να'. τιτ. δ'. κεφ. κς'. καὶ κεφ. γ'. καὶ δ'. [Sch. r. III. 29.]

tit. I. dig. 58. quod ex responsis Pauli est, circa finem digesti. Nota autem ex praesente digesto, servum non esse torquendum pro domino, vel in dominum.

Cyrilli. Si emtor probare non possit, servum fugisse, ipse torqueatur.

Enantiophanis. Lege dig. 4. et tit. 5. dig. 7. et lib. 21. tit. 1. dig. 58.

VIII. Idem. Filius quoque¹⁾, si dicat, se esse sui iuris, id probat²⁾: et qui ad libertatem proclamat³⁾. L. 8. D. XXII. 3.

1) filius quoque] Cyrilli. Qui ad libertatem proclamat, vel se sui iuris esse dicit, ipse probatione oneratur.

Qui in patris potestate est, si se sui iuris esse dicat, probationibus oneratur. Nam qui ex possessione alienae potestatis in potestatem sui proclamat, actor esse videtur. Nam et servus ad libertatem proclamans, quia praesentem statum subvertere conatur, actor est, et probationibus oneratur. Itaque filiusfamilias, qui se emancipatum esse affirmat, onus probandi suscipit. Et multum hoc differt ab eo, quod dicitur in fine dig. 5. Ibi enim fatetur, eum emancipatum fuisse: hoc loco autem negat omnimodo, atque, ipsum ab initio emancipatum non fuisse. Finge autem filium in possessione suae potestatis esse, ut ipse textus ostendit.

Quaere lib. 28. tit. 8. cap. 34. quo dicitur: Si dicam, filiam meam, quae a marito suo divortit, in potestate mea esse, ipsa vero neget, non possum de dote agere, nisi probavero, filiam in potestate mea esse, et mihi consensisse.

Lege lib. 31. tit. 2. cap. 11. quo dicitur: Is, qui diu passus est filium suum agere ea, quae patresfamilias solent, et sub tutoribus agere, praeiudicium patitur circa potestatem filii. Quaere et lib. 42. tit. 1. cap. 14. et ibi scholium.

2) id probat] Lege, quod dicitur in textu, prior. Neque ex eo putes, in talibus utramque partem probare: nam priorem non omnimodo sequitur secundus. Denique prior et solus et ultimus dicitur. Lege lib. 38. tit. 16. dig. 2. them. 5. Et proximus dicitur, quem nemo antecedit, et ultimus, quem nemo sequitur, ut dicitur in eodem libro tit. 8. dig. 1. them. 5. Verbum igitur prior significat, eum actorem esse et probare.

3) et qui ad libertatem proclamat] Quaere lib. 48. tit. 9. cap. 2. et huius tit. cap. 14. et lib. 48. tit. 8. cap. 7. them. ult. Qui autem de statu suo litigat, domino et possessionem et dominium acquirit, sicut et fugitivus, ut lib. 48. tit. 8. cap. 28. them. ult.

IX. Celsus. Quamvis qui excipit, quod contendit, probare debeat, tamen si pactum factum sit¹⁾, in quo heredis mentio non fiat, ex praesumptione generale est, nisi actor probet²⁾, id personale esse. L. 9. D. eod.

1) si pactum factum sit] Qui generaliter pactus est cum debitore suo, ne debitum peteret, heredem quoque debitoris ex praesumptione pacto complecti videtur. Itaque ipse probare cogitur, pactum ab initio omnino factum fuisse, quamvis in exceptionibus reus actor sit. Quaere lib. 11. tit. 1. cap. 60. them. 6. et cap. 40. them. ult. quod pacta etiam personalia ex praesumptione generalia sunt. Et lib. 25. tit. 1. cap. 8. them. penult. et lib. 29. tit. 5. cap. 15. them. 1.

2) nisi actor probet] Hoc est, per replicationem: neque enim actor utitur exceptione, ut lib. 51. tit. 4. cap. 27. et cap. 3. et 4.

f) Cap. 8. totum legitur apud Attal. Tit. XVII. §. 4. qui καὶ initio omittit. Syn. p. 231. habet usque ad δεικνύει, et p. 235. legitur: ὅτι καὶ ἀναφωρῶν εἰς ἑλευθερίαν δεικνύει, εἰ καὶ τὰ μάλιστα ὁ παραγραφόμενος ὁ λέγει δεικνύει.

Ἀνάγνωθι βιβ. ια'. tit. α'. κεφ. μ'. ὃ φησὶ τὸ εἰπεῖν, ὁμολογῶ σε μὴ ἐνέχεσθαι, καὶ εἰς κληρονομοὺς διαβαίνει. [Sch. r. III. 29.]

L. 10. D. XXII. 3. ι'. ε) Μαρκέλλ. Ὁ κῆνος καὶ τὰ δημόσια ὑπομνήματα ἐπικρατέστερα τῶν μαρτύρων εἰσὶ^{h)}.

ὁ κῆνος] Τὸν κῆνον καὶ τὰ ὑπομνήματα τὰ δημόσια ἀξιολογότερα εἶναι τῶν μαρτύρων ἢ συγκλήτος ἐνομοθέτησεν. οἷον ἐὰν τις ἀγρογεῖτονες περὶ ὄρων μάχωνται, καὶ ὁ μὲν μάρτυρας παραγαγὼν λέγει τοὺς ὄρους ἔχειν μέχρι τοῦδε τοῦ τοποῦ, ὁ δὲ τῷ κῆνῳ καὶ τῇ ἀπογραφῇ κεχηρῆμενος λέγει μὴ ἄλλοθεν τὸν γεῖονα· τότε μάλλον τῷ κῆνῳ καὶ οὐ τοῖς μάρτυσι χρὴ πείθεσθαι τὸν τῆς ὑποθέσεως ἀκροώμενον. τοῦτο νόησον, ἐνθα μήποτε τῶν δύο τοῦτων κτημάτων οἱ κύριοι ἰδικοὺς αὐτοῖς ἐνέπωσαν ὄρους· τότε γὰρ οὐ δεῖ τῇ ἀπογραφῇ τοῦ δημοσίου κῆνος προσέχειν. οὕτως ὁ Παππιανὸς ἐν τῷ ια'. διγ. τῶν finium regundorum, τῶν δὲ ἰουδικίους ε'. σοὶ παραδίδωκε, μαρτυρεῖ δὲ τοῦτο ὁ Πομπώνιος ἐν τῷ πρατομένῳ δὲ λεγῆται μονοβιβ. διγ. κδ. θεμ. β'. ἐν τῷ τέλει, ἦτοι βιβ. μδ'. tit. α'. κεφ. κδ'. σημειῶσαι αὐτό, καὶ μὴ συναρπάσαι σοι. [Sch. s. III. 29. sq.]

Τοῦ Ἐναντιοφανῶς. Ἐξέλε τὸ εἰρημένον βιβ. ι'. tit. α'. διγ. ια'. ιβ'. καὶ βιβ. λ'. διγ. κδ. θεμ. β'. ἐν τῷ τέλει, ἦτοι βιβ. μδ'. tit. α'. κεφ. κδ'. [Sch. s. III. 30.]

L. 11. D. eod. ια'. Κελσ. Οἱ τὰς ἐγγύας τῶν ἐπιτρόπων λαμβάνοντες δεκνύουσιν, αὐτοὺς εὐπόρους εἶναι κατὰ τὸν καιρὸν, ὃν ἐδίδοντο.

οἱ τὰς ἐγγύας] Οὐκ ἀναγκάζεται πούπιλλος δεκνύειν, ὅτι ἄποροι ἐδόθησαν ἐγγυηταὶ τῶν ἐπιτρόπων· ἢ γὰρ ἀπὸ δεξιῶν ἐκείνους ὄρα, ὡς ὀφείμιον ἦν, προνοήσασθαι τοῦ πούπιλλου, τοῦτέστι τοὺς στρατηγούς τοὺς ἐναγομένους τῇ σουβ-σιδιάρει. [Sch. t. III. 30.]

Τοῦ Ἀνανύμου. Ὁμοιον διγ. α'. θεμ. α'. tit. α'. τοῦ κη'. βιβ. ἦτοι βιβ. λη'. tit. η'. κεφ. α'. καὶ βιβ. ε'. τοῦ κωδ. tit. οε'. διατ. γ'. ἐνθα φησὶν ὅτι ἐνάγεται ὁ στρατηγὸς ὁ δεδικῶς ἄπορον ἐπιτρόπον, αὐτὸς ἀναγκάζεται δεῖξαι, ὅτι εὐπόρους δέδωκε τοὺς ἐγγυητάς. [Sch. t. III. 30.]

Ἐπιτρόπους φησὶν οὐ τοὺς παρὰ τῶν τελευταίων διδομένους· ἐκείνοι γὰρ οὐκ ἀπαιτοῦνται ἐγγυητάς· ἀλλὰ τοὺς παρὰ τοῦ ἄρχοντος. λέγει οὖν ὁ εὐπόρους λαβῶν ἐγγυητάς, εἰ ἀποροῦσιν, οὐκ ἐνάγεται. [Sch. t. III. 30.]

Τοῦ Νικαῖου. Ζῆτει βιβ. λη'. tit. η'. κεφ. α'. θεμ. ιβ'. καὶ πρόσχευς μάλλον ἐκείνῳ πλατέως τὰ περὶ τῶν στρατηγῶν διδάσκοντι. φησὶ γὰρ οὐκ ἀρκεῖ τῷ στρατηγῷ τὸ εὐπορον ἐπιτρόπον δοῦναι, εἰ μὴ καὶ τὰς ἐγγύας λάβῃ. εἰ δὲ καὶ ἐγγύας μὴ λάβῃ, εὐρέθη δὲ εὐπόρος ὁ ἐπιτρόπος ἐν τῷ καιρῷ τοῦ δικασθῆαι κληθῆναι τὴν κατὰ τῶν ἐπιτρόπων ἀγωγὴν, οὐ κινδυνεύει. τῷ τοιοῦτῳ νομίμῳ συνάδει καὶ τὰ προκείμενα λέγοντα· οἱ τὰς ἐγγύας τῶν ἐπιτρόπων λαμβάνοντες. πλάστησον γὰρ διὰ τοῦτον, ὅτι καὶ ἐνταῦθα ἐδόθησαν αἱ ἐγγύαι. [Sch. t. III. 30.]

L. 12. D. eod. ιβ'. Ἰδεμ. Ἐὰν τὸ αὐτὸ^{l)} ποσὸν ληγατευθῆ μοι ἐν διαθήκῃ, καὶ κωδικέλλοις, ἐκότερον λαμβάνω, εἰ μὴ δεῖξῃ ὁ κληρονόμος τὸ δεύτερον ἕκωρον, ὡς τοῦ διαθεμένου ἐν λήθῃ τοῦ πρώτου καταλιπόντος αὐτό. ἔσθ' ὅτε^{k)} γὰρ^{l)} ὁ εἰσαγόμενος^{m)} δεκνύσιν· ὡς ἐπὶ τοῦ συνομολογοῦντος μὲν δανείσασθαι, λέγοντος δὲ καταβεβληκέναι.

ἐὰν τὸ αὐτὸ ποσὸν] Ἐὰν ἐν διαθήκῃ φ. νομίματα ληγατευθῆ τι, καὶ πάλιν τῷ αὐτῷ προσώπῳ ἐν κωδικέλλοις φ. νομίματα κατέλειψῃ, διαφορὰ ἐστίν, πότερον ἠβουλήθη αὐτοῦ διπλῶσαι τὸ ληγῆτον ὁ διαθεμένος, ἢ ὡς ἐπιλαθόμενος τῶν ἐν τῇ διαθήκῃ καταλειφθέντων, τὴν ἐν τοῖς κωδικέλλοις κατέλειψε ποσότητα· καὶ διὰ τοῦτο ἀξίον ἐστὶν ἐπιζητεῖσθαι

Lege lib. II. tit. I. cap. 40. quo dicitur: Pactum eiusmodi, profiteor te non teneri, ad heredes quoque transit.

X. Marcell. Census¹⁾ et monumenta publica potiora sunt testibus.

1) census] Censum et monumenta publica fide digniora testibus esse Senatus censuit. Verbi gratia, si duo confines de finibus contendant, et alter testes proferat, dicatque, se fines suos usque ad certum locum habere, alter vero censu utatur dicatque, vicinum vera non contendere: census magis quam testibus credere debet, qui de causa cognoscit. Hoc intellige, nisi horum duorum fundorum domini speciales sibi fines constituerint: tunc enim descriptio publici census spectanda non est. Ita tradidit Papianus dig. II. finium regundorum, de iudiciis lib. 6. Id testator Pomponius libro singulari de legatis dig. 24. them. 2. in fine, sive lib. 44. tit. 1. cap. 24. Nota illud, nec decipiaris.

Enantiophanis. Excipias, quod dicitur lib. 10. tit. 1. dig. 11. 12. et lib. 30. dig. 24. them. 2. in fine, sive lib. 44. tit. 1. cap. 24.

XI. Cels. Qui fideiussores¹⁾ tutorum accipiunt, probant, idoneos eos fuisse eo tempore, quo dabantur.

1) qui fideiussores] Pupillus non cogitur probare, fideiussores tutorum idoneos non fuisse: nam probatio eos respicit, quorum officii fuit, providere pupillo, hoc est magistratus municipales, qui conveniuntur subsidaria.

Innominati. Simile dig. 1. them. 1. tit. 1. lib. 28. sive lib. 38. tit. 8. cap. 1. et lib. 5. Cod. tit. 75. const. 3. ubi dicitur: Cum magistratus convenitur, qui tutorem non idoneum dedit, ipse probare cogitur, se fideiussores idoneos dedisse.

Tutores dicit non eos, qui a testatoribus dantur: ab illis enim satisfactio non exigitur: sed datos a magistratu. Ait igitur: Qui fideiussores idoneos accepit, si desierint esse solvendo, non convenitur.

Nicaei. Quare lib. 38. tit. 8. cap. 1. them. 12. et illi potius adhaereas, ea, quae de magistratibus conveniendis cauta sunt, explicanti. Ait enim: Non sufficit magistratui tutorem idoneum dedisse, nisi et fideiussores acceperit. Sed etsi fideiussores non acceperit, idoneus tamen tutor eo tempore reperiat, quo tutelae agi potest, periculum ad eum non pertinet. Huic iuri congruit et quod hoc loco dicitur: Qui fideiussores tutorum accipiunt. Finge enim ex eo, et hic fideiussores datos.

XII. Idem. Si eadem quantitas¹⁾ testamento et codicillis mihi legata sit, utramque capiam, nisi heres probet, posteriore irritam esse, quod testator oblitus prioris legati eam reliquerit. Interdum enim reus probare debet: veluti cum quis fatetur quidem, se mutuum pecuniam accepisse, sed dicit, se eam solvisse.

1) si eadem quantitas] Si quingenti nummi alicui testamento legati sint, et rursus eidem quingenti in codicillis relictis sint, refert, utrum duplicare legatum eius testator voluerit, an quasi oblitus eorum, quae in testamento relicta erant, quantitatem in codicillis reliquerit: et ideo merito quaeritur, cui onus probationis

g) Cap. 10. iisdem verbis exhibet Attal. Tit. XVI. §. 17. Apud Harm. I. 6. §. 15. haec leguntur: Κῆνος ἦγον ἢ ἐξέτασις τοῦ Ῥωμαίου πλήθους καὶ τὰ δημόσια ὑπομνήματα κ. τ. λ. ut in Basilicis. h) Attal. εἰσίν. i) Fabr. αὐτόν. k) Inde ab ἔσθ' ὅτε usque ad finem legitur cap. 12. in Syn. p. 231. l) γὰρ deest in Syn. m) Sic Fabr. Lege ἐναγόμενος cum Syn.

τάχα, τίνα χρή βαρεῖσθαι ταῖς ἀποδείξεις, πρότερον τὸν κληρονόμον, ἢ τὸν ληγατάριον. καὶ κατὰ μὲν πρώτην ὄνιν δικαιότερον εἶναι δοκεῖ, τὸν ληγατάριον βαρεῖσθαι ταῖς ἀποδείξεσιν τὸν τοῦτο αὐτὸ ἐπιτείνοντα, καὶ λέγοντα, βουληθῆναι τὸν τεστάτωρα διπλάσαι αὐτῷ τὸ ληγάτον. ἐπειδὴ δὲ τινὰς ἀποδείξεις εὐρίσκομεν καὶ παρὰ τοῦ ἕθους παρεχομένας, ὡς ἔνθα ὁ μὲν δανειστὴς ἀπαιτεῖ τὰ δανεισθέντα, ὁ δὲ ἕθος λέγει ταῦτα καταβιβλησθαι τῷ δανειστῇ· τοῦτο γὰρ αὐτὸ, κὰν ἕθος ἴσῃν, ἀναγκάζεται δεικνύνειν ἄρεσκεν μᾶλλον, καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου θήματος τὸν κληρονόμον τὸν λέγοντα, περιττὴν εἶναι τὴν ἐκ τῶν κωδικέλλων γραφὴν, βαρεῖσθαι ταῖς ἀποδείξεσιν. [Sch. u. III. 30. sq.]

Σημειῶσαι οὖν, ὅτι κατὰ πρόληψιν ὁ ἄκτωρ βαρεῖται ταῖς ἀποδείξεσι· ἔστι δὲ, ὅτε καὶ ὁ ἕθος, ὅταν ὑπεραντίον τῶν εἰρημένων ὑπὸ τοῦ ἄκτωρος διαβεβησῆται. πρὸς τοῦτοις κικεῖνο σημειῶσαι, ὅτι ὁ ἔγγραφῳ πρόληψι μαζόμενος βαρεῖται ταῖς ἀποδείξεσιν. καλῶς τὸ αὐτὸ ποσὸν εἶπεν. εἰ γὰρ τὸ αὐτὸ πολλάκις μοι ἐν τῇ διαθήκῃ καταλειφθῆ, ἀπαξ μὲν ἢ τὸ πρῶμα, ἢ τὴν διατίμησιν λαμβάνω, ὡς βιβ. μδ. tit. α. κεφ. λδ. θεμ. γ. καὶ κεφ. πα. θεμ. ζ. καὶ βιβ. γα. tit. β. κεφ. α. εἰ μὴ πον τὰ ἐν τῇ ἀρχῇ κλειόμενα ἡτὰ νομίματα κ. ληγατενθῆ μοι πολλάκις· ταῦτα γὰρ εἰκόσαι δηλῶ σώματι, καὶ ἀπαξ αὐτὰ λαμβάνω, ὡς τὸ γ. θεμ. τοῦ κεφ. λδ. προειρημένου φησι. καὶ τὰ σταθμιαμένα, καὶ ἀριθμούμενα, μετρούμενα ἐὰν ληγατενθῶσι μοι πολλάκις, ληφομαι αὐτὰ πολλάκις, ὡς τὸ αὐτὸ θέμα· εἴπερ μέντοι ὁ διαθέμενος τοῦτο ἠθέλησε. πῶς δὲ δοκεῖ τοῦτο θελήσαι, διδάξει σε τὸ β. κεφ. τοῦ γ. tit. τοῦ ββ. βιβ. ζῆται καὶ τὸν κ. tit. τοῦ β. τῶν ἴσῃν. καὶ μάλιστα ἕτερας διαστίξεις. εἰ δὲ ἐν διαφόροις διαθήκαις τὸ αὐτὸ πρῶμα ληγατενθῆ μοι, ἀπὸ μὲν τῆς μίας τὸ πρῶμα, ἀπὸ δὲ τῆς ἕτερας τὸ τίμημα λαμβάνω. πλὴν τοῦτο νοσησὼ, ὡς ὁ Στεφανὸς φησιν, κατὰ τὴν κειμένην διαστίξιν ἐν δὲ ληγάτοις tit. ἦτοι τῷ κ. tit. τῆς β. ἴσῃν. ζῆται καὶ βιβ. νβ. κεφ. ις. καὶ ιη. ζῆται βιβ. μδ. tit. α. κεφ. λδ. θεμ. γ. περὶ τὰ μέσα. καὶ μὴ σοι ἐναντιωθῆ· τὸ γὰρ παρὸν κεφ. πρὸς τὸ β. θεμ. τοῦ μδ. κεφ. τοῦ β. tit. τοῦ αὐτοῦ μδ. βιβ. ἐρμηνεύει. καὶ τὴν νέαν παραγραφὴν ἀναγκαίαν ὄσαν, καὶ τὴν τοῦ Ἐναντιοφανοῦς λύσιν. [Sch. u. III. 31.]

Τοῦ Νικαέως. Ἐὰν δὲ ἐν τῇ αὐτῇ διαθήκῃ τὸ αὐτὸ ποσὸν πολλάκις ληγατενθῆ μοι, πολλάκις αὐτὸ ληφομαι, εἰ τοῦτο δεῖξω θελήσαι τὸν διαθέμενον, ὡς βιβ. μδ. tit. α. κεφ. λδ. θεμ. γ. εἰ μὴ πον τὸ ἐν ὑπὸ αἰρεσιν ληγατενθῆ μοι, τὸ δὲ πρὸς τοῦτο πορεύω. τότε γὰρ ἡ γραφὴ ὑπὲρ ληγαταρίου εἰεῖται, ὡς βιβ. μδ. tit. γ. κεφ. ιη. ἀγνώσθι καὶ tit. ις. τοῦ μδ. βιβ. κεφ. θ. καὶ tit. αὐτοῦ β. κεφ. μδ. θεμ. β. ζῆται βιβ. μδ. tit. γ. κεφ. νη. καὶ tit. αὐτοῦ ιδ. κεφ. θ. καὶ tit. ιθ. κεφ. πθ. καὶ βιβ. β. τῶν ἴσῃν. tit. κ. περὶ τὰς ἀρχάς. [Sch. u. III. 31. sq.]

Τοῦ Νικαέως. Ἐὰν γε τοιαύτην εἴχε διαθήσειν ὁ διαθέμενος. καὶ ἀγνώσθι βιβ. μδ. tit. ις. κεφ. θ. ὁ φησιν· ἐὰν χωρὶς αἰρέσεως ληγατενθῶ σοι ὁ νομίματα, καὶ ὕστερον ὑπὸ αἰρέσειν ὁ ἢ ἐν διαθήκῃ ὁ. καὶ ἐν κωδικέλλοις ν. ζῆτεται, εἰ ἐκ τῆς διαθήκης ὁ. ἢ τὰς β. ποσότητας λαμβάνεις, ἢ μόνην τὴν τελευταίαν, ὡς τῆς πρώτης ἀφαιρεθείσης. ἀγνώσθι καὶ τὸ ιη. κεφ. τοῦ ιδ. tit. τοῦ αὐτοῦ βιβ. ὁ φησιν· τοῖς ἐλευθερωθείσιν ἐν τῇ διαθήκῃ μου εἶπον δίδοσθαι εἰς μηνιαίας διατροφὰς ἰ. νομίματα· ἐν δὲ τοῖς κωδικέλλοις πᾶσι τοῖς ἀπελευθεροῦσι ἐπὶ μηνιαία, καὶ ὑπὲρ ἐσθίητος δεκα ἑνιαυσιαία. τῶν ἐν τῇ διαθήκῃ ἀναχωρεῖν ἔδοξα, καὶ μόνα τὰ τῶν κωδικέλλων δίδοται. λαμβάνεις οὖν τὰς δύο ποσότητας ἐνταῦθα, εἰ μὴ ὁ κληρονόμος δεικνύει, τὸ ἐν κωδικέλλοις καταλειφθὲν ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ ἐν διαθήκῃ ληγάτον καταλειφθῆναι. τοῦτο γὰρ δεικνύνων καὶ παριστῶν, ὡς ὁ διαθέμενος οὐχ ὡς εἰδῶς τὸ ἐν τῇ διαθήκῃ ληγάτον, ἐληγάτευσέ μοι καὶ ἐν κωδικέλλοις, ἵνα δοκεῖ ἐντεθεῖν ἀφαιρεθῆναι τὸ πρῶτον διὰ τῆς μεταγενεστέρας γραφῆς, ἀλλ' ἀγνώσθι τὸ ἐν κωδικέλλοις ἐκβάλλει με τοῦ ζῆτεῖν τὸ τῶν κωδικέλλων ληγάτον. οὐδεὶς γὰρ ἀγνοεῖ ἢ ἀφαιρεῖται τὸ μὴ ἐλθόν εἰς ἐνθύμησιν. λαμβάνεις οὖν τὸς διαθήκης, ὡς τὸν ἐν τῷ κωδικέλλῳ καταλειφθέντος παρὰ τοῦ διαθέμενου, ὡς νομίζοντος μηδὲλως ληγατενθῶ μοι, καὶ ὕστερον ληγατενθῶσας. [Sch. u. III. 32.]

ιγ. Ἴδου. Ἐὰν περὶ ἡλικίας διάφορα προσφέρωνται ἔγγραφα, τὰ τῷ πιθανῷ συνάδοντα δεῖ προσδέχεσθαι μᾶλλον, ἢ τὰ βλάπτοντα.

incumbat, utrum heredi, an legatario. Et prima quidem facie aequius videtur, ut legatarius probatione oneretur, qui hoc ipsum intendit atque, testatorem duplicare legatum sibi voluisse. Quoniam autem quasdam probationes invenimus, quae etiam a reo praestantur, ut cum creditor creditum petit, reus autem pecuniam solutam esse creditori contendit: hoc enim, tametsi reus sit, probare cogitur: magis placet, et in proposito casu heredem dicentem, inanem esse scripturam, quae in codicillis extat, onus probationis suscipere.

Nota igitur, secundum praesumptionem onus probationis actori incumbere: interdum autem et reo, cum contraria eis, quae actor dicit, affirmat. Praeterea nota, eum, qui praesumptionem scriptam impugnat, probatione onerari. Recte ait, *eandem quantitatem*. Nam si eadem res saepius mihi legetur in testamento, semel tantum vel rem consequor, vel aestimationem, ut lib. 44. tit. 1. cap. 34. them. 3. et cap. 81. them. 7. et lib. 51. tit. 2. cap. 1. nisi certum corpus nummorum, puta triginta, quae in arca sunt, saepius mihi legata sint: haec enim certo corpori comparantur, eaque semel capio, ut ait them. 3. dicti cap. 34. Et quae pondere, numero et mensura constant, si saepius mihi legentur, saepius ea consequar, ut ait idem thema: si tamen testator hoc voluerit. Quomodo autem id voluisse videatur, te docet cap. 2. tit. 3. lib. 42. Quare et tit. 20. lib. 2. Instit. et alias distinctiones disces. Sed si diversis testamentis eadem res mihi legata sit, ex altero quidem rem consequar, ex altero vero aestimationem. Hoc tamen accipiendum est, ut ait Stephanus, secundum distinctionem positam in tit. *de legatis* sive tit. 20. Institutionis secundae. Quare et lib. 52. cap. 16. et 18. Quare lib. 44. tit. 1. cap. 34. them. 3. circa medium. Nec tibi obstat: hoc enim caput ex them. 2. cap. 44. tit. 2. eiusdem lib. 44. interpretare. Quare et ibi novam adnotationem necessariam, et solutionem Enantiophanis.

Nicaei. Quodsi in eodem testamento eadem quantitas saepius mihi legata sit, saepius eam capiam, si hoc voluisse testatorem probavero, ut lib. 44. tit. 1. cap. 34. them. 3. nisi forte prior quantitas pure, posterior conditione adiecta legata mihi sit. Tunc enim scriptura pro legatario erit, ut lib. 44. tit. 3. cap. 58. Lege et tit. 17. lib. 44. cap. 9. et eiusdem libri tit. 2. cap. 44. them. 2. Quare lib. 44. tit. 3. cap. 58. et eiusdem libri tit. 14. cap. 9. et tit. 19. cap. 89. et lib. 2. Instit. tit. 20. circa initium.

Nicaei. Si ea mens fuerit testatoris. Et lege lib. 44. tit. 17. cap. 9. quo dicitur: Si pure centum aureos tibi legavero, et postea sub conditione centum, vel in testamento centum, et in codicillis quinquaginta, quaeritur, an ex testamento centum capias, an utramque summam, an postremam tantum, quasi priore ademta. Lege et cap. 18. tit. 14. eiusdem libri, quo dicitur: Libertis meis, quos testamento manumisera, ad alimenta menstruos decem aureos legavi: codicillis autem omnibus libertis menstruos septem, et vestiarii nomine quotannis decem aureos. Ab his, quae testamento relicta sunt, recessisse videor, et ea duntaxat, quae codicillis relicta sunt, praestantur. Capiet igitur utramque summam, nisi heres probet, testatorem legatum in codicillis reliquisse, cum ignoraret, se in testamento legasse. Hoc enim si ostenderit et approbaverit, testatorem non quasi sciret legatum testamento relictum, etiam in codicillis mihi legasse, ut ex eo videatur posteriore scriptura prius ademisse, sed ignorantem reliquisse in codicillis, submovet me a petitione legati testamento relictum. Nemo enim id tollit vel adimit, de quo non cogitavit. Capiet igitur, quod testamento relictum est, quasi in codicillis relictum sit a testatore, cum existimaret, se nihil antea mihi legasse, et postea legaverit.

XIII. Idem. Si de aetate¹⁾ diversae professiones proferantur, eas, quae verisimiliores sunt, potius D. XXII. 3. admitti oportet, quam quae nocent.

ἐὰν περὶ ἡλικίας] Ἐάν περὶ ἡλικίας τινὸς γίνεται ζήτησις, τυχὸν εἰ μείζων ἐστὶ τῶν κέ. ἐναντιῶν, καὶ παρ' ἑκάστου μέρους μαρτυρία προφέροται, λέγει ἡ διάταξις, χρῆναι τὸν ἀρχόντα μὴ πείθεσθαι τῇ μαρτυρίᾳ τῇ βλαπτομένῃ τῆν ἡλικίαν, ἀλλὰ τὸ ἀληθές μάλλον σκοπεῖν. [Sch. x. III. 32.]

Κυρίλλου. Ὅτε περὶ ἡλικίας ζητεῖται, καὶ διάφοροι εἶεν μαρτυραί, οὐ πάντως τοῖς κατὰ τοῦ νέου δεῖ πείθεσθαι, ἀλλὰ τοῖς εἰκότα λέγουσιν. [Sch. x. III. 32.]

Τοῦ Ἀγωνίου. Περὶ ἀποδείξεως ἡλικίας ἀνάγνωθι βιβ. κς. tit. α'. διγ. β'. [Sch. x. III. 32.]

Τοῦ Νικαίου. Ἴσως γὰρ ὁ λέγων ἑαυτὸν ἀφήλικα τυγχάνειν, ὅτε συνήλαξε, διαθήκην πατρικὴν καὶ μητρικὴν προκομίξεν ὑπὲρ τῆς ἀφηλικιότητος, καὶ ἕτερα ἔγγραφα ἐπὶ συναλλαγμάτων μὲν αὐτοῦ καὶ ἑτέρων τινῶν γενομένων προβάλλεται. καὶ αἱ μὲν γενομένα διαθήκαι τὸ ἔτος ἡλικίας αὐτοῦ προγεγραμμένον ἔχουσαι παρὶστον τῆν ἀφηλικιότητα· τὰ δὲ λοιπὰ ἔγγραφα τὸ ἐναντίον ἀπεδείκνυν. ὀφείλει γοῦν ὁ δικάζων μάλλον προσέχειν ταῖς γονεῶν διαθήκαις· αὐτὰ γὰρ ἔχουσι τὸ πιθανὸν καὶ ἀληθές, ὡς παρὰ γονεῶν ἐκτεθεῖσιν τῶν εἰδῶν τὸ ἔτος τοῦ παιδός· τὰ δὲ λοιπὰ μὴ παραδέξασθαι, ὡς κατὰ λήθην ἢ καὶ πλάνην γενομένα. εἰ δὲ κατὰ τὸν Παλαιῶν θεματισμὸν νοήσεις τὸ κεφάλαιον, οὐδὲν τὸ κωλύον. [Sch. x. III. 32. sq.]

Τυχὸν γὰρ ὁ μὲν ἐνάγων ἐξήτει ἀποκατάστασιν ἐπὶ τινὶ συναλλάγματι, λέγων περιγραφῆναι αὐτὸν ὡς ἀφήλικα. ὁ δὲ ἐναγόμενος μὴ ἀφήλικα εἶναι αὐτὸν ἐνόησεν, ὅτε συνήλαξε. καὶ ὁ μὲν προκομίξεν δικαιώματα δεικνύοντα, τριάκοντα ἔτη εἶναι τὸν ἐνάγοντα, ὀνητικά συνήλαξεν. ὁ δὲ ἐνάγων προκομίξεν ἕτερα δικαιώματα, δι' ἃν ἐδείκνυν, αὐτὸν ἀφήλικα τρικακῆτα εἶναι. τοῖς γοῦν πιθανοῖς δικαιώμασιν ὀφειλομένον προσέχειν. [Sch. x. III. 33.]

Ὅτι εἶπε καὶ ἐναυθῆ, ὅτι ἀνίσχυρα ἔσται, ὡς περὶ καὶ ἐπὶ τοῦ ογ'. κεφ. τούτου τοῦ tit. ἐκείσε γὰρ παρὰ τοῦ ἐνός καὶ αὐτοῦ προσφερόντο τὰ ἐναντιομένα ἀλλήλοισ. [Sch. x. III. 33.]

L. 14. D. XXII. 3. ἰδ'. Οὐλπ. Ὁ ἐν νομῇ ὢν ἀπελευθερότητος, αἰτῶν καὶ λέγων εὐγενῆ εἶναι, δεικνύσιν. εἰ δὲ τις τὸν ἐν νομῇ ὄντα εὐγενείας ἀπελεύθερον ἢ δοῦλον ἑαυτοῦ εἶναι λέγει, δεικνύσιν. ἔξεστι δὲ τῷ λέγοντι ἑαυτὸν εὐγενῆ, ὑφαρπάξαι τὰς ἀποδείξεις.

ὁ ἐν νομῇ ὢν] Ἐάν τις ἀπελεύθερος εἶναι λεγόμενος εὐγενῆ φησὶν ἑαυτὸν, εἰ μὲν ἐν νομῇ ἐστὶν ἀπελευθεριότητος, τούτῃ παρῶν ὑπηρεσίας ὡς ἀπελεύθερος, λέγει δὲ μὴ ὀφείλειν ταῦτα παρῶν, ὡς εὐγενῆς ὢν, αὐτὸς βαρεῖται ταῖς ἀποδείξεσιν. εἰ δὲ ἐν νομῇ ἐστὶν ἐλευθερίας, καὶ ἀπελεύθερος εἶναι λέγεται τοῦ κινουῦτος, τότε αὐτὸς ὁ κινῶν καὶ λέγων αὐτὸν ἀπελεύθερον, βαρεῖται ταῖς ἀποδείξεσιν. ἀδιάφορον γὰρ, πότερον δοῦλον τις εἶναι αὐτοῦ ἢ ἀπελεύθερον εἶναι φιλονικεῖ· ἐπὶ ἑκατέρου γὰρ θέματος τοῦτο αὐτὸ ἐστὶ. τοῦτο δὲ σημειῶσαι, ὅτι ὁ τὴν παρούσαν κατάστασιν ἀνατρέψαι πειρωμένος αὐτὸς βαρεῖται ταῖς ἀποδείξεσιν, ὡς ἐν τῷ η'. διγ. τοῦ παρόντος tit. φθάσας εἶπεν ὁ Παῦλος. τί οὖν οἱ εἰς ἐν νομῇ ὢν εὐγενείας ὁ λεγόμενος ἀπελεύθερος, καὶ θαρρῶν τοῖς οἰκείοις δικαίοις ἐπαγγέλλεται δεικνύειν ἑαυτὸν εὐγενῆ, ἂν δεχόμεθα ἀποδεικνύοντα αὐτὸν, ἂν ἀποδείξῃ, ψηφισόμεθα εἶναι αὐτὸν εὐγενῆ; λέγει ὁ Οὐλιανός, καὶ πᾶν μάλιστα, ὅτι μηδεμίαν ἐστὶ νόμον περιγραφῆ. σημειῶσαι, ὅτι ἐπὶ τῶν περὶ καταστάσεως ἀγωνῶν ὁ τῷ παρόντι μαχομένος οὐκ ἔστιν ἀπὸ τῶν εἰρημίων εἶναι δοκεῖ, καὶ βαρεῖται ταῖς ἀποδείξεσιν. σημειῶσαι αὐτὸ διὰ τὸ κείμενον ἐν τῷ η'. διγ. [Sch. y. III. 33.]

Ζῆτει βιβ. μή. tit. η'. κεφ. κς. θεμ. γ'. ἔχον κατ' ἀρχάς· ὁ περὶ τυχῆς δικαζόμενος. καὶ tit. αὐτοῦ ι. κεφ. ζ'. καὶ β'. λέγον· ὁ ἀπελεύθερος εὐγενῆς εἶναι λέγων ἐντός πέντε ἔτων, ἂν οὐ ἡλευθερώθῃ, ἀκούεται. εἰ δὲ μετὰ ταῦτα λέγει εὐγενῆ δικαιώματα ὑπὲρ τῆς εὐγενείας, δεῖ αὐτὸν προσελθεῖν βασιλεῖ, ἐφ' ᾧ διαγνώσῃ. καὶ tit. αὐτοῦ ιβ'. ὄλον· καὶ βιβ. μς. tit. α'. κεφ. κς. σημειῶσαι, ὅτι ἐπὶ τούτου καὶ μόνου τοῦ θέματος ἔξεστι τῷ ἐναγόμενῳ προύφαρπάξαι τὰς ἀποδείξεις, καὶ μὴ βαρυνόμενῳ ταῖς ἀποδείξεσιν. [Sch. y. III. 34.]

1) si de aetate] Si de aetate alicuius quaeratur, puta an maior sit viginti quinque annis, et a quavis parte testationes proferantur, ait constitutio, magistratum non credere debere testationi, quae aetati nocet, sed veritatem magis spectare debere.

Cyrilli. Cum de aetate quaeritur, et diversi testes sunt, non omnimodo his, qui adversus iuvenem, sed his qui verisimilia dicunt, credendum est.

Innominati. De probatione aetatis lege lib. 27. tit. 1. dig. 2.

Nicaei. Fortasse enim qui se dicit minorem viginti quinque annis fuisse, cum contraheret, testamentum paternum et maternum profert ad aetatis probationem, et alia instrumenta contractuum inter ipsum et alios celebratorum. Et testamenta quidem, quibus annus aetatis eius continebatur, minorem aetatem probabant: cetera vero instrumenta contrarium probabant. Iudex igitur testamenta parentum magis spectare debet: haec enim, quod credible et verum est, continent, tanquam a parentibus condita, qui aetatem filii non ignorarunt: reliqua vera instrumenta admittere non debet, quasi per oblivionem vel etiam errorem facta. Sed et quo minus caput intelligas secundum speciem, quam fingit Antiquus, nihil prohibet.

Fortasse enim actor adversus contractum aliquem restitui postulabat, dicens, se tanquam minorem circumscriptum fuisse. Reus vero contendebat, eum minorem non fuisse, cum contraheret, et instrumenta proferebat, quibus ostendebatur, triginta annorum actorem fuisse, cum contraheret. Actor autem alia instrumenta proferebat, quibus ostenderet, se tunc temporis minorem fuisse. Haec igitur, quae verisimilia sunt, spectare debemus.

Non dixit hoc loco, nullam firmitatem habere, ut et cap. 73. huius tituli. Illic enim ab uno eodemque proferebantur scripturae sibi invicem contrariae.

XIV. Ulp. Qui in possessione 1) libertinitatis est, et se ingenuum esse asserit, id probare debet. Sin vero eum, qui in possessione ingenuitatis sit, libertum vel servum suum quis esse contendat, hoc probare debet. Licet autem ei, qui se ingenuum dicit, probationes in se suscipere.

1) qui in possessione] Si is, qui libertus esse dicitur, se ingenuum esse dicat, si quidem in possessione libertinitatis sit, hoc est, operas praestet quasi libertus, dicat autem, se eas praestare non debere, cum sit ingenuus, onus probationis suscipit. Sin vero in possessione ingenuitatis sit, et libertus esse dicatur eius, qui controversiam movet, tunc ei incumbit probatio, qui controversiam movet eumque libertum dicit. Nihil enim interest, utrum servum suum quis an libertum esse contendat: nam in utroque casu idem est. Nota autem, ei, qui praesentem statum evertere nititur, incumbere onus probationis, ut iam occupavit dicere Paulus dig. 8. huius tituli. Quid ergo, si in possessione ingenuitatis sit, qui libertus dicitur, et fiducia sui iuris probare velit, se ingenuum esse, an admittemus eum probantem, et si hoc probaverit, pronuntiabimus, ingenuum esse? Et ait Ulpianus, omnino, quia nulla iuris captio est. Nota, in controversiam status eum, qui de praesente statu controversiam movet, actorem esse videri, et probationibus onerari. Nota illud propter id, quod positum est dig. 18.

Quaere lib. 48. tit. 8. cap. 25. them. 3. quod circa initium habet: Qui de statu litigat. Et eiusdem lib. tit. 10. cap. 7. et 2. quo dicitur: Libertus, qui se ingenuum esse dicit, intra dinguennium, ex quo manumissus est, auditur. Sin autem dicat, se postea reperisse instrumenta ingenuitatis suae, Principem adire oportet, ut de eo cognoscatur. Et tit. 12. eiusdem libri totum, et lib. 46. tit. 1. cap. 25. Nota, in hoc solo casu licere reo, praecipere probationes, etiamsi onus probationis ei non incumbat.